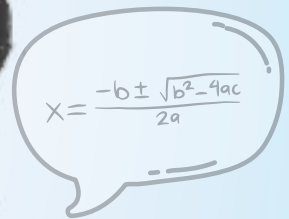

STRPNOST JE *Kul*

PRIROČNIK ZA STROKOVNE DELAVCE V VZGOJI,
IZOBRAŽEVANJU IN SOCIALNEM VARSTVU

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

342.726-053.2/.6(035)

316.647.5: 37.015.31(035)

BEZENŠEK, Ajda

Strpnost je kul : priročnik za strokovne delavce v vzgoji, izobraževanju in socialnem varstvu / Ajda Bezenšek, Pascale Emily Pečnik, Katja Kandolf ; [avtorji video učnih vsebin Vila Eksena Ajda Bezenšek ... [et al.] ; spremna beseda Jurka Lepičnik Vodopivec]. - Sentjur : Društvo Eksena, 2024

ISBN 978-961-96062-1-6

COBISS.SI-ID 217064963

Priročnik za strokovne delavce v vzgoji, izobraževanju in socialnem varstvu

STRPNOST JE *Kul*

Avtorice priročnika:

Ajda Bezenšek, mag. psihosoc. svet.

dr. Pascale Emily Pečnik, mag. psihosoc. svet.

Katja Kandolf, prof. kem in bio., strokovna delavka na področju socialnega varstva

Urednica:

dr. Pascale Emily Pečnik, mag. psihosoc. svet.

Avtorji videoučnih vsebin Vila Eksena:

Ajda Bezenšek, mag. psihosoc. svet.

dr. Pascale Emily Pečnik, mag. psihosoc. svet.

Nina Bezenšek, uni. dipl. vzg. pred. otrok

Gregor Bezenšek, akademski glasbenik

Avtorica naslovne risbe: Alina Štrucl, 6. a, OŠ in vrtec Sveta Trojica

Spremna beseda: prof. dr. Jurka Lepičnik Vodopivec

Recenzija: Ivica Kovač Fijavž, prof. raz. pouka

Založba: Društvo Eksena

Avtorske pravice: avtorji in izdajatelj

Leto izida: 2024

Število izvodov: 300

Spletna lokacija zbornika: www.drustvo-eksena.si

Oblikovanje in grafična priprava: Zavod MUŽIK

Jezikovni pregled: Sabina Jelen, prof. slo., Tanja Tratenšek, prof. slo.

Kraj: Šentjur

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA.

KAZALO

KAZALO	5
DRUŠTVO ZA STRPNE ODNOS EKSENA	6
SPREMNA BESEDA	7
UVODNIK	9
RECENZIJA	10
1. VREDNOTE EVROPSKE UNIJE	12
Kako učiti učence o vrednotah Evropske unije?	13
Kaj so vrednote?	14
Vrednote kategoriziramo v skupine vrednot	18
2. ČLOVEKOVE PRAVICE	19
3. ČLOVEKOVO DOSTOJANSTVO	22
4. SVOBODA	25
5. DEMOKRACIJA	28
Demokratski odnos	28
Enakost	29
6. PRAVNA DRŽAVA	32
7. SOCIALNA DISKRIMINACIJA	33
8. PREDSDODKI IN STEREOTIPI	37
9. MEDVRSTNIŠKO NASILJE	39
10. STRPNOST	43
Definicija strpnosti	43
Oblike nestrpnosti	44
Načini vodenja otrok	45
Avtoritaro vodenje	46
Permisivno vodenje	46
Avtoriteta z ljubeznijo	47
11. PRIPRAVA EDUKATIVNE DRAMSKE IGRE	51
Navodila za strokovne delavce za izvedbo dramske igre	53
Besedilo predpripravljenih dramskih igr	57
Dramska igra na osnovi lastne situacije	64
12. VIRI IN LITERATURA	71
PRILOGE	72

DRUŠTVO ZA STRPNE ODNOSE EKSENA

V Društvu Eksena že več kot 10 let **preventivno delujemo na področju socialnega varstva, duševnega zdravja in uresničevanja človekovih pravic**, pri čemer med drugim izvajamo projekte na področju strpnosti, asertivne komunikacije, družbene odgovornosti, medsebojnega spoštovanja, socialne diskriminacije, obrekovanja in sovražnega govora.

V tem kontekstu dajemo poudarek na ozaveščanju problematike nestrpnosti in obrekovanja. Z našimi programi in s projekti pa se še posebej posvečamo otrokom in mladostnikom.

V sklopu preventive želimo poudariti, da je pri uresničevanju vrednot Evropske unije in strpnosti pomembno zavedanje, da je ključna **vsebina odnosa, ki ga tvorimo do sebe, do drugih in do sveta**. Torej je pomembno, ali posameznikov odnos temelji na strpnosti, sprejemanju in spoštovanju ali pa so v njem elementi nestrpnosti in nespoštovanja.

Če torej želimo spreminjati širšo problematiko socialne diskriminacije, se je treba pri preventivi fokusirati na **mikro raven**. To pomeni na konkretizacijo situacij na odnosni ravni, kjer je skozi konkretne situacije človeku približana problematika nestrpnih odnosov in lahko skozi njih prepozna vsebino svojega odnosa, ki ga tvori.

Pomembno je zavedanje, da zgolj z lepim vedenjem ne odpravljamo vzrokov nestrpnosti. Površinsko spreminjanje vedenja iz grdega v lepo dolgoročno človeka pripelje do popolnoma iste oblike nestrpnosti, ki jo ta nosi v sebi. Zato je pomembno, da se soočamo z lastnimi **pogledi, s čustvi, ki jih doživljamo, in z vedenji do sebe in do vseh, ki so drugačni**.

S tem lahko prepoznavamo, kako pomembno je, da le z ozaveščanjem, izobraževanjem in poglobljanjem v medsebojne odnose gradimo **empatijo, sprejemanje raznolikosti in čustveno inteligenco**, saj brez teh vsebin kreiramo posledice, ki so tako za posameznika kot družbo destruktivne.

Za uresničitev teh spoznanj imajo šole in s tem pedagoški delavci izredno pomembno vlogo, ki prispeva h krepitvi teh pomembnih vsebin, saj omogočajo **izobraževanje otrok in mladostnikov, ki spodbuja kritično razmišljujočega posameznika in čustveno inteligenco**.

*dr. Pascale Emily Pečnik, mag. psihosoc. svet.
predsednica Društva za strpne odnose Eksena*

SPREMNA BESEDA

Spoštovani učitelji, strokovni delavci v socialnem varstvu in vsi, ki vam je mar za vzgojo in izobraževanje naslednjih generacij!

Z velikim veseljem vam predstavljamo priročnik *Strpnost je kul*, ki je rezultat dolgoletnega strokovnega dela in izkušenj, pridobljenih skozi praktično delo z otroki, mladostniki ter njihovimi družinami.

Ta priročnik ni zgolj zbirka teoretičnih znanj in napotkov, ampak predvsem orodje, ki ponuja celovit, holističen pristop k vzgoji, izobraževanju in socialnemu vključevanju. Zasnovan je tako, da odgovarja na potrebe sodobne družbe, hkrati pa sledi najvišjim evropskim standardom izobraževanja in socialnega varstva.

Osnovna vrednota, ki jo želi ta priročnik poudariti, je strpnost. Le z razvijanjem strpnosti lahko zgradimo družbo, ki temelji na solidarnosti, razumevanju in sprejemanju različnosti. Strpnost nam omogoča, da presežemo predsodke in ustvarimo vključujoče okolje, kjer se vsak posameznik počuti sprejetega in cenjenega. **To še posebej velja za otroke, ki potrebujejo varen in ljubeč prostor za rast in razvoj. Uresničevanje temeljnih vrednot, določenih v Konvenciji o otrokovih pravicah, nacionalni zakonodaji in temeljnih listinah Evropske unije na področju šolstva in socialnega varstva, je tisti ključni korak, ki nas bo vodil k oblikovanju bolj empatične in odgovorne skupnosti.**

Priročnik *Strpnost je kul* temelji na holističnem pristopu, kar pomeni, da ne obravnavamo zgolj posameznih vidikov otrokovega življenja, temveč otroka kot celovito bitje, ki deluje znotraj določene skupnosti. Upoštevamo tako njegove čustvene, socialne kot izobraževalne potrebe. Naša temeljna usmeritev je uresničevanje vseh otrokovih pravic, pri čemer posebno pozornost posvečamo pravici do ljubezni, varnosti in pripadnosti. **Verjamemo, da je prav ta pravica ključna za zdrav razvoj in oblikovanje pozitivne samopodobe pri otrocih.**

Z uporabo tega priročnika boste kot učitelji, socialni delavci in tudi vzgojitelji lahko pomembno prispevali k oblikovanju bolj strpne in empatične šolske ali socialne klime.

Nekateri **ključni cilji**, ki jih boste dosegli, vključujejo:

- **Razvijanje bolj strpnega in empatičnega okolja v razredu** ali socialni skupini, kjer bo vsak otrok začutil pripadnost in varnost.
- **Aktivno vključevanje in participacijo otrok pri gradnji odnosov v skupnosti**, s čimer se krepi njihov občutek odgovornosti in soodločanja.
- **Preprečevanje socialnih stisk in težav**, ki se lahko pojavijo kot posledica izključenosti, diskriminacije ali neenakih možnosti.
- **Vključevanje ranljivih skupin**, s poudarkom na enakopravnem dostopu do izobraževanja in socialnih storitev ter zmanjševanju marginalizacije.

Priročnik *Strpnost je kul* je zasnovan kot orodje, ki vam bo v podporo pri oblikovanju bolj pravične, vključujoče in prijazne skupnosti. Z uporabo priročnika boste prispevali k vzgoji generacij, ki bodo znale graditi mostove razumevanja in sodelovanja med različnimi skupinami in posamezniki.

Verjamemo, da je prihodnost v naših rokah, in prav vsak korak, ki ga naredimo v smeri strpnosti, nas približa družbi, kjer bo vsak posameznik – ne glede na svoje okoliščine – sprejet, spoštovan in cenjen.

Ajda Bezenšek, mag. psihosoc. svet.

UVODNIK

Pred nami je priročnik *Strpnost je kul* namenjen strokovnim delavcem v vzgoji, izobraževanju in socialnem varstvu, ki na izvirni način spodbuja vse, ki delajo z otroki ali mladino, da svoje delo oplemenitijo z vsebinami, povezanimi s človekovimi in otrokovimi pravicami, z implementacijo sodobnih strategij, ki vključujejo različne inovativne pristope, osredotočene na aktivno sodelovanje vse deležnikov. **Izkušnje so pokazale, da vztrajno vpletanje navedenih vsebin v učno snov na način, da so učenci aktivni, pomaga pri gradnji prijaznega in stimulatívne okolja za vse, ki se v njem znajdejo.**

Zaradi hitrih sprememb v tehnologiji, družbi in gospodarstvu mora biti učenje v 21. stoletju dinamično, vključujoče in osredotočeno na razvijanje veščin, ki bodo posameznikom in skupnosti omogočile soočanje z izzivi prihodnosti. Vse to pa zahteva nenehno prilagajanje in inovativnost vseh vpletenih, še zlasti pa učiteljev in vzgojiteljev. Tega so se že pred več kot desetimi leti zavedali ustanovitelji Izobraževalnega centra Eksena, katerega poslanstvo temelji na človekoljubnih listinah Organizacije Združenih narodov: Splošni deklaraciji človekovih pravic, Deklaraciji o otrokovih pravicah in Unescovi Deklaraciji o načelih strpnosti. **S podpiranjem uresničevanja človekovih in otrokovih pravic je delovanje Društva za strpne odnose Eksena usmerjeno v dobrobit posameznika in družbe ter s tem v javno dobro, saj skozi številne dejavnosti, ki so jih doslej razvili in jih še razvijajo, uresničujejo človekoljubno vizijo kot spoštovanje posameznika, sočutje in ljubezen in s tem soustvarjajo družbo prihodnosti, v kateri bo človek spoštovan, svoboden, odgovoren, ustvarjal, kritično razmišljujoč, empatičen, sočuten, ljubeč in srečen.**

Priročnik *Strpnost je kul* približa in pojasni vrednote Evropske unije in predstavi možnost uporabe različnih strategij učenja in poučevanja za strpnost, sprejemanje in spoštovanje. Nastajal je v praksi v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah s sprotno refleksijo in evalvacijo. Je pripomoček, ki bo izkušenim, kot tistim z manj ali nič izkušnjami omogočil, da sami oblikujejo preplet različnih učnih pristopov in tako na human način približajo vrenodnote otrokom v vrtcih in učencem v osnovnih in srednjih šolah. Upamo, da bo priročnik *Strpnost je kul* spodbudil pogovor, sprejemanje različnih stališč ter pozitivno prispeval k oblikovanju samostojnih in razmišljujočih posameznikov, ki bodo poskrbeli, da bo jutrišnji svet zgrajen na spoštovanju človekovih pravic vseh.

Želim vam veliko zanimivih in dragocenih izkušenj, pogovorov in konstruktivnih zaključkov za osebno in profesionalno rast!

Prof. dr. Jurka Lepičnik Vodopivec, znanstvena svetnica

RECENZIJA

Priročnik z naslovom *Strpnost je kul* je nepogrešljivo orodje za vsakega učitelja oz. za vse strokovne delavce v vzgoji, izobraževanju ter socialnem varstvu, ki si želimo ustvariti bolj vključujoče in spoštljivo učno okolje. Z zasnovanimi praktičnimi vajami nas priročnik vodi skozi proces samorefleksije in kritičnega razmišljanja – ključnih veščin za obvladovanje in odpravljanje nestrpnosti v naši družbi.

Tudi sama sem se pogosto spraševala, kako vzpostaviti globlji, kakovostnejši in bolj razumevajoč odnos z učenci. V mislih so mi odmevala vprašanja, kot so: Kako razumeti otroka? Zakaj se v določenih situacijah vede, kot se? Kako pridobiti njegovo zaupanje?. Pri svojem delu sem želela preseči vlogo učiteljice, ki je zgolj avtoritaren vodja, hkrati pa nisem želela postati nekdo, ki učencem preveč popušča. Izziv je bil najti ravnotežje med strogostjo in potuho. Z izobraževanjem in uporabo priročnika sem spoznala, da je ključno ustvariti varen, zaupanja vreden in spoštljiv odnos, kjer vsak otrok čuti, da je slišan in sprejet, in s tem prihajati do avtoritete z ljubeznijo. S pomočjo priročnika sem se naučila, kako brez obsojanja sprejemati učence in starše ter vzpostaviti odnos, ki temelji na medsebojnem spoštovanju in podpori. Priročnik je zasnovan kot sklop priprav za izvedbo v razredu, z upoštevanjem učnega načrta in predpisanih vsebin. Je pregleden, dobro strukturiran, z logično razporejeno in enostavno uporabno vsebino. Vsebina priročnika je razdeljena na sklope, podobno kot učne priprave. Navodila in vsebina so jasno zapisani, strukturirani in enostavni za razumevanje in uporabo. Priročnik ponuja praktične primere ali vaje, ki pomagajo pri uporabi v praksi, ter predstavlja nove in inovativne pristope k tematiki o strpnosti. Priročnik je v praksi zelo pomemben, kajti ponuja konkretne rešitve oz. postopke, ki jih lahko uporabnik takoj uporabi.

Na naši šoli v Šmartnem pri Slovenj Gradcu smo se z velikim veseljem priključili projektu *Strpnost je kul*. Po priporočilih iz priročnika o pripravi dramske igre ter navodilih za strokovne delavce za izvedbo dramske igre smo skupaj z učenci posneli edukativno dramsko igro na osnovi lastne situacije z naslovom *Ta pjesneta čjka j*, ki je bila odlično sprejeta in je učencem omogočila, da so na kreativen način izrazili pomen strpnosti.

Delo z učenci je proces, ki zahteva potrpežljivost in predanost, vendar se trud dolgoročno odraža v strpnejših in bolj ljubečih odnosih – tako do samega sebe kot do okolice. Ključno je, da težave rešujemo sproti, da ne gojimo zamer ter vsakemu otroku omogočimo, da se počuti slišane in varne, ne glede na njegove posebnosti ali vedenje. Ko to dosežemo, so tudi učni cilji lažje dosegljivi, otroci pa srečnejši in uspešnejši.

Priročnik *Strpnost je kul* toplo priporočam vsem učiteljem in drugim strokovnim delavcem v vzgoji, izobraževanju ter socialnem varstvu, ki želijo z učenci ali otroki graditi ljubeče in spoštljive odnose.

Ivica Kovač Fijavž, prof. raz. pouka

Izjave učiteljev, ki so sodelovali v pilotnem izvajanju projekta Strpnost je kul in pri svojem delu uporabljali priročnik.

“Želela bi pohvaliti celoten projekt in se iskreno zahvaliti za vse nasvete, kako učence učiti strpnosti. Menim, da je to izjemnega pomena, saj je prav strpnost ključna za življenje v miru in zadovoljstvu s samim seboj. To je temelj uspešnega razvoja ne le posameznika, temveč celotne družbe. Zelo pomembno je, da otroke že zgodaj usmerjamo v to smer, in s tem, ko učiteljem pri tem pomagata, prispevata resnično veliko.”

Lidija Mlinšek, Osnovna šola Šmartno pri Slovenj Gradcu

“Učenci so skozi videogradiva oblikovali lastna mnenja, primerjali svoje izkušnje, podoživljali pozitivne občutke, iskali rešitve in razvijali kritični odnos. V zadnjih dveh mesecih so se zgodile turbulentne situacije, vključno z eno zelo zahtevno z vidika razumevanja nasilja in čustvenih reakcij nanj. Učenci, ki so sodelovali v projektu Strpnost je kul, so tudi v tej situaciji znali kritično razmišljati in nadzorovati svoja čustva. Hvala za vse napotke, podporo in vsebinsko bogate dejavnosti. Čestitke za vztrajnost v tem »ponorelem svetu«. Z veseljem se veselimo nadaljnjega sodelovanja!”

Breda Vöröš, OŠ Miška Kranjca Velika Polana

“Konfliktna situacija smo skozi izvajanje projekta ter s pomočjo strokovnih in zelo natančnih navodil sproti reševali, kar je učencem omogočilo izražanje svojih občutkov in čustev. Prav tako so imeli priložnost prisluhniti drugim. Posledično je bilo konfliktnih situacij vedno manj. Iskreno se vam zahvaljujem za izvrstno in strokovno predavanje ter za dramski igri, ki smo ju lahko vključili v delo projekta in se iz njiju ogromno naučili.”

Daniela Stamatović in Natalija Zalokar, OŠ Leskovec pri Krškem

“Učenci dobro razumejo, kaj pomenijo strpnost, sprejemanje in spoštovanje. Prejeli so jasne smernice za gradnjo medsebojnih odnosov na temelju empatije in sprejemanja raznolikosti. Po zaključku izvajanja projekta je konfliktnih situacij v razredu opazno manj, učenci pa jih v primeru, da do njih pride, uspešneje in bolj samostojno rešujejo.”

Anja Golob in Zala Grobelšek, Osnovna šola dr. Jožeta Toporišiča Dobova

“Učenci so izjemno uživali in moram priznati, da smo vsi skupaj od tega projekta odnesli veliko dobrega. Že sicer se v razredu trudim, da ohranjamo povezanost in da morebitna izključevanja med učenci hitro ustavimo. S tem projektom in kasnejšim snemanjem dramske igre sem le dodala piko na i svojemu prizadevanju. Pogosto se zdaj zgodi, da se ob pogovorih o izključevanju učenci sami spomnijo in rečejo: »Ampak res, Vila Eksena pravi, da tega ne smemo početi, da mora ljubezen živeti.« In »To je nestrpnost, strpni moramo biti.«

Špela Vaupot, OŠ Juričevega Drejčka

“Zaradi sodelovanja v projektu Strpnost je kul in uporabe priročnika sem pridobila več znanja za delo z mladimi. Naloge in delavnice so zanimive ter spodbujajo boljše odnose v skupini. Gradivo bom zagotovo uporabljala tudi v prihodnje.

Otroci so si zapomnili naše pogovore in se v konfliktnih situacijah znali zadržati ter umakniti. Reagirali so bolj strpno, v razredu je bilo manj draženja in prikritega obrekovanja, saj smo o tem odkrito spregovorili. Pogosto smo analizirali vzroke za posameznikovo vedenje ter izpostavili, kako se je počutil (npr. da je nekdo naredil napako, nečesa ni znal, izbruhnil ali žalil druge, ker niso mislili enako kot on). Tako smo skupaj prepoznali vzroke za nestrpno vedenje.”

Lucija Štrekelj, Osnovna šola Mežica

1. VREDNOTE EVROPSKE UNIJE

Možen tematski sklop: 3. razred: Spoznavanje okolja (Jaz in drugi, Sodelovanje v skupnosti) Udeleženci: ✓ spoznajo nujnost sodelovanja in medsebojne strpnosti med ljudmi, ✓ se zavedajo pomena medsebojne pomoči, ✓ krepijo zavedanje, da vsak človek živi v določeni skupnosti in da nihče ne more živeti sam, ✓ razumejo pomen dolžnosti in pravic ter ravnajo skladno z njimi.	Možen tematski sklop: 4. razred: Družba (Otrokove pravice) Udeleženci: ✓ poznajo in razumejo temeljne otrokove pravice, dolžnosti in odgovornosti (do sebe in drugih), ✓ ob primerih prepoznajo uveljavljanje človekovih in otrokovih pravic in dolžnosti (pri nas in drugje, danes in nekoč), ✓ razumejo pomen sprejemanja in spoštovanja drugačnosti, ✓ prepoznajo vrste nasilja med otroki in nad otroki.
Možen tematski sklop: 5. razred: Družba (Sodelovanje v skupnosti, Družbena vprašanja) Udeleženci: ✓ razumejo, da kot posamezniki soodgovorno vplivajo na razvoj skupnosti, ✓ uporabljajo različne strategije obvladovanja čustev, odločanja in reševanja različnih vprašanj, npr. medosebnih, intelektualnih idr., ✓ razvijajo sposobnost za argumentirano izražanje svojih mnenj in stališč, ✓ spoznajo, da so ljudje v skupnosti različni (npr. po starosti, veri, spolni usmerjenosti, etnični pripadnosti, družbenoekonomskem statusu; družbene, kulturne razlike idr.) in prepoznajo stereotipe v povezavi z njimi, ✓ uporabljajo različne veščine komuniciranja in sodelovanja, ✓ poznajo formalne in neformalne načine usklajevanja interesov in reševanja sporov med ljudmi, ✓ raziskujejo (neposredno) družbeno okolje z vidika razvoja in reševanja nekaterih užbenih vprašanj.	

Kako učiti učence o vrednotah Evropske unije?

Vrednote Evropske unije, kot so svoboda, enakopravnost, demokracija, človekove pravice in vladavina prava, so temelj sodobne evropske družbe in bistvenega pomena za prihodnost mlajših generacij. Poučevanje učencev o teh vrednotah ni zgolj prenos znanja, temveč predvsem krepitev njihovega razumevanja pomena teh načel za vsakdanje življenje. Učenci se skozi učenje o teh vrednotah naučijo, kako lahko sami prispevajo k bolj pravični, solidarni in vključujoči družbi, ter razvijejo kritično mišljenje, ki jim bo omogočilo aktivno sodelovanje v demokratičnih procesih.

S tem jih spodbujamo, da razumejo pomembnost spoštovanja različnosti, sodelovanja in mirnega reševanja konfliktov. Učenci bodo tako lažje prepoznali pomen človekovih pravic ter odgovornost vsakega posameznika pri varovanju teh vrednot v vsakdanjem življenju. Vrednote Evropske unije tako niso le smernice za politične in pravne sisteme, temveč vodila, ki nas opominjajo, kako lahko že v šolah ustvarimo pravičnejšo, enakopravno in vključujočo družbo za prihodnje generacije.

Učenci morajo spoznati, kaj so vrednote, kaj je Evropska unija in na katerih vrednotah temelji.

Vrednote EU so določene v drugem členu Lizbonske pogodbe in Listini EU o temeljnih pravicah.

EVROPSKA UNIJA

Evropska unija je skupnost držav, ki sodeluje na področju gospodarstva in politike. Cilj Evropske unije, torej združenih držav članic, je izboljšati življenjske pogoje državljanov, gospodarski napredek, enakost in pravičnost za vse, mir, svoboda in varnost vseh državljanov (Jeršin Tomassini in Janžekovič 2015).

Evropska unija torej združuje 27 držav, ki si prizadevajo, da bi bilo naše življenje lepše, mirnejše, varnejše in stabilnejše.

V Evropski uniji živi 449 milijonov prebivalcev, od tega 90 milijonov otrok.

Kaj so vrednote?

Vir: Musek Lesnik, 2024

Poznamo več različnih definicij vrednot.

SSKJ

vrednôta -e ž (ó)

čemur priznava kdo veliko načelno vrednost in mu zato daje prednost: doživljati, ohranjati, priznavati vrednote; družbene, osebne vrednote; estetske, moralne vrednote; ljubezen, resnica, svoboda in druge vrednote.

Musek in Musek Lešnik (2003) vrednote opredelita kot splošne kategorije, ki korelirajo z našim obnašanjem in odločanjem tem bolj, čim bolj je življenjsko pomembno in dolgoročno. Definirata tudi naslednje sklope vrednot: statusne, patriotske, čutne, socialne, čutne, zdravstvene, tradicionalne, spoznavne, kulturne, verske, estetske in aktualizacijske.

C. Kluckhohn (1951) opredeljuje vrednote kot pojmovanja zaželenega, ki vplivajo na to, kako se ljudje odločajo za akcije in kako ocenjujejo pojave.

Teorija Eksena (2021) pravi, da si vrednote ljudje postavimo kot cilj oz. ideal, za katerega si v življenju moramo prizadevati. So kategorije pojavov in prepričanj, ki jih hočemo dosegati. Določajo kaj je dobro in slabo, kaj je prav in narobe ter lepo in grdo. Določajo človeku vrednost. Vrednote so nekonsistentne, nedosledne in nekontinuirane. Tekom življenja se spreminjajo. Odvisne so tudi od trenutnih družbenih pogojev in določajo, na kakšen način in v katero smer se bo razvijala določena družba.

DELAVNICA ZA OTROKE

Metoda dela: metoda viharjenja možganov, diskusija

Cilj: razumevanje pojma vrednota

Strokovni delavec otrokom zastavi vprašanje: Kaj so vrednote?

Pomembno je, da se otroci izrazijo. Strokovni delavec otroke spodbuja, tudi če ne vedo, kaj so vrednote, da povedo, kaj mislijo, da so.

Vsak odgovor zapišemo na tablo v obliki miselnega vzorca. Po končani vaji sledi razlaga definicij in pregled miselnega vzorca. Po pregledu obkrožimo pravilne odgovore in dodamo še preostale definicije vrednot.

Zelo pomembno je, da so otroci ne glede na pravilen ali nepravilen odgovor pohvaljeni, saj so bili pogumni pri izražanju. Sodelovanje otrok in strokovnega delavca omogoča, da si otroci hitreje zapomnijo vsebino kompleksnih pojmov, hkrati pa izgubljajo strah pred neuspehom, saj je tudi napačen odgovor pripomogel k realizaciji cilja naloge (razumevanje pojma vrednot).

Tamara Kukovec, 1. b., OŠ Franceta Prešerna Maribor

4. člen – Človekove pravice kot jamstvo za kulturno raznolikost

Zaščita kulturne raznolikosti je etični imperativ, ki je neločljiv od spoštovanja človeškega dostojanstva. Pomeni zavezanost človekovim pravicam in temeljnim svoboščinam, še posebej pravicam oseb, ki pripadajo manjšinam in domorodnim ljudstvom. Nihče se ne more sklicevati na kulturno raznolikost, da bi s tem kršil človekove pravice, ki jih jamči mednarodno pravo, ali da bi omejil njihovo področje uporabe (Unescova Splošna deklaracija o kulturni raznolikosti, 2016).

Vrednote kategoriziramo v skupine vrednot

1. FIZIČNA POJAVNOST ČLOVEKA

Sebe in druge vrednotimo po vseh zunanjih značilnostih in dosežkih.

2. OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI ČLOVEKA

Sebe in druge vrednotimo po osebnostnih značilnostih.

3. POSEBEN ODNOS

Sebe in druge vrednotimo po posebnem mestu v določenem odnosu.

4. DRUŽBENE VREDNOTE

Sebe in druge vrednotimo po vrednotah družbe, ki ji pripadamo.

5. SKUPINSKE VREDNOTE

Sebe in druge vrednotimo po vrednotah skupine, ki ji pripadamo.

6. DRUŽINSKE VREDNOTE

Sebe in druge vrednotimo po vrednotah naše družine.

7. INDIVIDUALNE VREDNOTE

Sebe in druge vrednotimo po lestvici lastnih vrednot.

Spremembe vrednot v posamezni državi se dogajajo zelo počasi. Običajno najprej posamezniki spremenijo stališča do določene teme, šele nato pa to preide v spremembo vrednot na ravni družbenega sistema.

Prav tako se vrednote spreminjajo znotraj istega sistema (Bezenšek Špetič idr., 2021).

Z učenci vodimo pogovor o vrednotah šole.

- ◆ Katere so vrednote šole?
- ◆ Zakaj so pomembne?
- ◆ Kaj nas učijo?
- ◆ Kaj moramo narediti, da jih dosegamo?
- ◆ Kakšne so posledice, če jih (ne) uresničujemo?

Otrokom lahko razložimo tudi, kje so vrednote zapisane (npr. šolski pravilnik).

Dodatek k razlagi za učence višjih razredov:

- ◆ Katere so glavne vrednote Slovenije? Kje so zapisane?
- ◆ Kako so povezane z vrednotami EU?
- ◆ Kaj nas združuje? Zakaj?

2. ČLOVEKOVE PRAVICE

Človekove pravice varuje Listina Evropske unije o temeljnih pravicah. Mednje sodijo pravica do nediskriminacije na podlagi spola, rase ali etničnega porekla, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti, pravica do varstva osebnih podatkov in pravica do sodnega varstva.

»Vsi ljudje se rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice.

Obdarjeni so z razumom in vestjo in bi morali ravnati drug z drugim kakor bratje.«

Splošna deklaracija o človekovih pravicah

Slika: Konvencija o otrokovih pravicah, Vir: Amnesty International. (b. d.).

Kje se, konec koncev, človekove pravice začnejo? V majhnih krajih, blizu doma – tako bližnjih in tako majhnih, da se jih ne vidi na nobenem zemljevidu sveta. Vendar so svet posamezne osebe; soseščina, v kateri živi, šola ali fakulteta, ki jo obiskuje, tovarna, kmetija ali pisarna, kjer dela. To so kraji, kjer vsak moški, ženska in otrok išče enakost pravičnosti, enake priložnosti, enako dostojanstvo brez diskriminacije. Če te pravice nimajo pomena tam, imajo malo pomena kjerkoli.

Eleanor Roosevelt,
diplomatka, humanitarna delavka
in aktivistka za človekove pravice

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Vir: Amnesty International. (b. d.).

Z mednarodnimi dokumenti se je človeštvo zavezalo k varovanju temeljnih človekovih pravic in svoboščin z namenom ustvarjanja najboljših možnih življenjskih pogojev v duhu strpnosti, prijateljstva, sodelovanja, miru in družbenega napredka.

Prepoznavanje in aktivno soočanje z vsemi oblikami nestrpnosti v družbi je predpogoj za uresničevanje kulture človekoljubnih medsebojnih odnosov in uresničevanja mednarodnih dokumentov s področja človekovih in otrokovih pravic.

Otrokom lahko predstavimo otrokove pravice skozi videoučno vsebino Vile Eksene, ki je nastala v projektu Mi smo strpno kul, financiranega s strani ACF Slovenija.

Z otroki lahko izpeljemo tudi delavnico, namenjeno spoznavanju in uresničevanju otrokovih pravic in dolžnosti, ki je del priročnika Mi smo strpno kul, financiranega s strani ACF Slovenija.

**Povezava na priročnik
Mi smo strpno kul**

QR-koda
povezava do priročnika

3. ČLOVEKOVO DOSTOJANSTVO

Človekovo dostojanstvo je temeljna vrednota Evropske unije, ki priznava vsakega posameznika kot edinstvenega in vrednega spoštovanja. Temelji na prepričanju, da imajo vsi ljudje neodtujljive pravice in zaslužijo obravnavo z dostojanstvom, ne glede na njihovo etnično pripadnost, spol, vero, socialni status ali druge značilnosti.

Dostojanstvo je povezano s svobodo, enakostjo in pravico do samoodločanja ter je pogosto osnova za človekove pravice in etične norme v družbi. V praksi to pomeni, da naj bi se ljudje obravnavali s spoštovanjem, jim nudili priložnosti za osebno rast in zaščito pred diskriminacijo ter nasiljem.

Človekovo dostojanstvo je nedotakljivo. Treba ga je spoštovati in varovati, iz njega izhajajo temeljne pravice.

SSKJ:

dostojánstvo -a s (â)

1. dostojanstveno vedenje, ravnanje: v vsaki situaciji je znal ohraniti svoje dostojanstvo
Je torej temeljna vrednost vsakega posameznika.

Vreden sem že samo zato, ker obstajam.

Poznamo dve temeljni dimenziji človekovega dostojanstva:

- ◆ **IZVORNO** – dimenzija človekovega dostojanstva, ki je neodtujljiva, prirojena, absolutna in univerzalna.
- ◆ **REALIZIRANO** – dimenzija človekovega dostojanstva, ki variira glede na obseg realizacije dostojanstva v konkretnem primeru (Kleindienst in Tomšič, 2018).

Vodena diskusija: Kaj pomeni dostojanstvo?

 Trajanje: 90 min (2 šolski uri)

Uvodna vprašanja:

- Kaj vam pomeni dostojanstvo? Kako bi ga opisali?
- Zakaj je dostojanstvo pomembno v naših življenjih in v družbi?

Razumevanje dostojanstva:

- Odkrijte različne plasti dostojanstva: osebno, socialno, kulturno.
- Razpravljajte o tem, kako dostojanstvo vpliva na naše odnose in skupnosti.

Uresničevanje dostojanstva: Kako lahko uresničujemo dostojanstvo?

Otroke vodimo do uvida, kako lahko uresničujemo dostojanstvo sebe in drugih.

Notranje doživljanje in naš odnos do drugih:

- S spoštovanjem in razumevanjem drugih.
- Z aktivnim poslušanjem in empatijo.
- S spodbujanjem enakosti in pravičnosti v vsakodnevnem vedenju.

Praktične strategije:

- Uporaba prijaznih besed in dejanj.
- Ozaveščanje o pomembnosti vključevanja vseh članov skupnosti.
- Spodbujanje pozitivne komunikacije in reševanja konfliktov.
- Osebne izkušnje.

Refleksija o kršitvah dostojanstva:

- Učenci naj razmislijo o situacijah, ko so bili priča kršitvi dostojanstva ali so ga sami doživeli.
- Razprava o občutkih, ki so jih doživeli ob teh situacijah (jeza, sram, žalost).

Posledice:

- Kakšne dolgoročne posledice lahko imajo takšne izkušnje na posameznika in skupnost?
- Kako se kršitve dostojanstva lahko prenesejo na odnose in kulturno klimo?

Delo v dvojicah: Krepitev človekovega dostojanstva

Razdelite otroke v dvojice in jim omogočite, da delijo svoje misli in izkušnje.

Razmišljanje o konkretnih akcijah: Otroci naj razpravljajo o načinih, kako lahko krepijo dostojanstvo drug do drugega.

Spodbudite jih, da razmislijo o konkretnih korakih (npr. pomoč sošolcu, ki se počuti izključenega, organizacija dogodkov za spodbujanje vključevanja). Vključite primere, ko so otroci drug drugemu kršili dostojanstvo, in jih podkrepite s teoretičnimi vsebinami.

Zaključek

Učenci naj delijo svoje misli in uvide z delavnice.

Spodbujajte odprto razpravo o tem, kako lahko prenesejo naučeno v vsakodnevno življenje.

Domača naloga

Učenci naj si zastavijo cilj za naslednji teden, kako bodo aktivno delovali za krepitev dostojanstva v svoji skupnosti.

Ta struktura delavnice bo učencem pomagala globlje razumeti pomen dostojanstva in jih spodbudila k aktivnemu delovanju v njegovem ohranjanju.

4. SVOBODA

Svoboda je temeljna vrednota, ki igra ključno vlogo pri uresničevanju otrokovi pravic.

Otroci kot ranljiva skupina potrebujejo zaščito in podporo, da lahko svobodno izražajo svoje mnenje, raziskujejo svet in se razvijajo v samostojne posameznike. Svoboda omogoča otrokom, da oblikujejo svojo identiteto, se učijo odločati in se vključujejo v družbeno življenje.

Pomembno je razumeti, da svoboda ni le pravica, temveč tudi odgovornost. Otroci morajo spoznati, da z uresničevanjem svoje svobode prihajajo dolžnosti do drugih. To vključuje spoštovanje pravic drugih, odgovorno vedenje in zavedanje o posledicah svojih dejanj. Učenje o tej odgovornosti je ključno za razvoj empatije in socialne zavesti.

V tem poglavju bomo raziskali, kako svoboda in pravice otrok delujeta v soodnosu ter kako lahko družba zagotovi okolje, v katerem lahko otroci svobodno rastejo, se razvijajo in hkrati prevzemajo odgovornost za svoje izbire. Vrednota EU: Svoboda gibanja pomeni pravico državljanov in državljanek do prostega gibanja in prebivanja v Uniji.

Posamezne svoboščine, kot so spoštovanje zasebnega življenja, svoboda misli, vere, zbiranja, izražanja in obveščanja, varuje Listina Evropske unije o temeljnih pravicah.

1. člen – Splošna deklaracija o človekovih pravicah

Vsi ljudje se rodijo svobodni ter imajo enako dostojanstvo in pravice.
Dana sta jim razum in vest in bi morali drug z drugim ravnati v duhu bratstva.

**Ljudje si pogosto predstavljajo svobodo, kot »da lahko delajo, kar hočejo,«
in kot stanje brez odgovornosti.**

Svoboden človek se zaveda pomena prevzemanja odgovornosti za svoja vedênja. Ta spoštuje sebe, druge, pravila in zakone, saj se le s tem lahko vključuje v družbo in lahko poskrbi za svoj lasten napredek in preživetje.

Če se pojem svobode zamenjuje z anarhijo in s kaosom brez zavedanja lastnih odgovornosti, se kršijo človekove pravice in s tem si človek odvzema lastne pravice in svobodo, ki mu pripada.

Svoboda je torej tesno povezana s spoštovanjem človekovih pravic in načel ter pravil, ki so postavljena v družbi.

Spoznavanje okolja Tematski sklop: ODNOSI 1. razred Vsebine: pravila družbenega življenja (dolžnosti in pravice), sporazumevanje med ljudmi, varnost in nasilje (besedno, psihično, fizično). Cilji: ✓ spoznajo pomen pravil družbenega življenja (od pravil iz otroških iger, pravil v šoli, do pravil družbenega življenja), ✓ vedo, zakaj potrebujemo pravila, ✓ spoznajo, da ima vsak človek pravice in dolžnosti, ter opišejo razlike med pravicami in dolžnostmi, ✓ spoznajo pomen sporazumevnaja in razvijajo sposobnosti za sporazumevanje, ✓ vedo, da je treba upoštevati tudi lastne interese in potrebe ter interese drugih, ✓ poznajo osnovna šolska pravila, ✓ prepoznajo različne vrste nasilja (besedno, psihično, fizično) in vedo, kam se obrniti po pomoč.	Spoznavanje okolja Tematski sklop: ODNOSI 2. razred Vsebine: ljudje v skupnosti z drugimi in drugačnimi. Cilji: ✓ spoznajo, da ljudje, ki živijo ali delajo skupaj, vstopajo v določene medsebojne odnose (ljubezen, spoštovanje, skrb, prijateljstvo ...), ✓ spoznajo, da smo ljudje različni, in razumejo različnost, ✓ vedo, da morajo biti vsem (ne glede na razlike) dani pogoji, da živimo človeka vredno življenje.
--	--

Vprašanja za diskusijo:

- ◆ Kaj je za vas svoboda?
- ◆ Kako lahko vrednoto svoboda uresničujete med sabo?
- ◆ Kako je lahko vrednota svoboda v razredu kršena? Kakšne so posledice?
- ◆ Kakšne so posledice spoštovanja svobodne izbire načina življenja (svoboda misli, vere, izražanja ...)?
- ◆ Kako je svoboda povezana z vašimi pravicami in odgovornostmi?

Samo odgovoren človek je lahko svoboden.

Eksena

5. DEMOKRACIJA

Delovanje EU temelji na predstavniki demokraciji. Evropski državljani in državljanke samodejno uživajo politične pravice. Vsi odrasli državljani in državljanke EU imajo pravico voliti in biti izvoljeni na volitvah v Evropski parlament. Državljan in državljanke EU imajo pravico biti voljeni in voliti v državi, v kateri prebivajo, ali matični državi.

Demokracija predstavlja svobodo odločanja brez diskriminacije, obrekovanja in kršenja človekovih pravic ter dostojanstva.

Vprašanja za diskusijo:

- ◆ Spomnite se primera, ko je bila ta vrednota v zgodovini kršena?
- ◆ Ali imajo vse države vrednoto demokracija?
- ◆ Ali lahko to vrednoto prenesete na osebno raven?
- ◆ Kaj pomeni nedemokratski odnos?

Demokratski odnos

Demokratska družba omogoča pogoje za uresničitev demokratskega odnosa. Ta temelji na kulturi, ki je strpna, spoštljiva in sprejema kulturno raznolikost ter uresničuje temeljne človekove pravice. Zavedati se moramo, da ta ni prirojena, temveč priučena in privzgojena. Pri razvijanju demokratskih odnosov ključno vlogo igrajo tako družbeni sistemi (vzgojno-izobraževalni sistem, skupnost) kot odnosi v družini. V demokratski odnos je treba kontinuirano vlagati.

Z otroki lahko izvedete igro o otrokovih pravicah, s pomočjo katere lahko usvojijo pomen pojma demokracija iz Priročnika Mi smo strpno kul, str. 10. (Pečnik idr., 2022).

**Povezava na priročnik
Mi smo strpno kul**

QR-koda
povezava do priročnika

ENAKOST

Spoznavanje okolja Tematski sklop: ODNOSI 1. razred

Vsebine: pravila družbenega življenja (dolžnosti in pravice), sporazumevanje med ljudmi, varnost in nasilje (besedno, psihično, fizično).

Cilji:

- ✓ spoznajo pomen pravil družbenega življenja (od pravil iz otroških iger, pravil v šoli, do pravil družbenega življenja),
- ✓ vedo, zakaj potrebujemo pravila,
- ✓ spoznajo, da ima vsak človek pravice in dolžnosti, ter opišejo razlike med pravicami in dolžnostmi,
- ✓ spoznajo pomen sporazumevanja in razvijajo sposobnosti za sporazumevanje,
- ✓ vedo, da je treba upoštevati tudi lastne interese in potrebe ter interese drugih,
- ✓ poznajo osnovna šolska pravila,
- ✓ prepoznajo različne vrste nasilja (besedno, psihično, fizično) in vedo, kam se obrniti po pomoč.

♦ **Načelo enakosti pomeni, da imajo vsi državljani in državljanke enake pravice pred zakonom.**

♦ **Načelo enakosti spolov je temelj vseh evropskih politik in evropskega povezovanja ter velja na vseh področjih.**

♦ **Načelo enakega plačila za enako delo je postalo del Rimske pogodbe leta 1957.**

Pri razumevanju pojma enakosti je pomembno, da poznamo pojma **enakovrednost** in **enakopravnost**.

Enakovrednost – vrednost človekovega obstoja – vsak človek je vreden že samo zato, ker obstaja, samo zato, ker se je rodil. Enakovrednost pomeni, da ni eno človeško življenje več ali manj vredno od drugega, ampak da je vsako človeško življenje enakovredno, ker je vsak človek vreden dostojanstva.

Izvorno dostojanstvo, prva dimenzija človekovega dostojanstva, implicira spoštovanja vreden status človeka oziroma status človekove absolutne notranje vrednosti. Označuje dimenzijo človekovega dostojanstva, ki človeku pripada zgolj na podlagi dejstva, da ga umeščamo v skupino bitij človeške vrste.

Vsaka oblika nestrpnosti krši načelo vrednosti človekovega življenja. Za uresničevanje enakovrednosti je treba graditi na strpnih in spoštljivih odnosih.

Enakopravnost pomeni, da imamo vsi enake pravice pred zakoni.

Zakoni so splošna pravila ravnanja, vedênja, delovanja, ki veljajo za celotno državo.

Pravila so oblikovana tudi za manjše skupine, kot so npr. družina, šola, podjetje ... Posamezniki ustvarijo pravila z namenom lažjega sodelovanja med seboj.

Kršenje tako zakonov kot pravil vodi do **KAZNI ali POSLEDIC**.

Primer:

- ◆ Če ne upoštevamo zakonov, smo kaznovani. Lahko plačamo denarno kazen, gremo na sodišče, opravljamo družbenokoristna dela ali pa gremo celo v zapor. Na primer, če mečemo odpadke na prepovedana mesta (ulico, gozd), plačamo denarno kazen.
- ◆ Če kršimo pravila, imamo posledico, v določenih primerih pa smo lahko tudi kaznovani. Če imamo doma pravilo, da moramo umazana oblačila odnesti v koš za umazano perilo in tega ne naredimo, imamo posledico, da nimamo čistih oblačil. Če zamudimo k pouku, ker smo zaspali, je posledica neopravičena ura.

Z otroki se pogovarjamo o zakonih, pravilih ter različnih oblikah kazni in posledic. Ugotavljamo lahko, kdaj je ta posledica kršitve zakona, kdaj pa pravil posameznih družbenih skupin (družine, šole, skupnosti ...). Ponovimo lahko tudi, kaj vse je zapisano v šolskem pravilniku in kakšne so posledice, če teh pravil ne upoštevamo.

Kršenje oziroma upoštevanje zakonov regulira pravna država, kar bomo spoznali v nadaljevanju.

6. PRAVNA DRŽAVA

EU temelji na načelu pravne države. Vse njene dejavnosti izhajajo iz pogodb, o katerih so se prostovoljno in demokratično dogovorile države članice EU. Pravo in pravico brani neodvisno sodstvo. Države EU so končno pristojnost podelile Evropskemu sodišču – njegove sodbe morajo spoštovati vsi.

Vprašanja za učence:

- Kaj pomeni za njihovo življenje, če se vrednota pravna država upošteva, in kaj pomeni, če ni upoštevana?
- Kakšne so posledice tovrstnih ravnanj?

Delavnica za otroke

Trajanje: 45 min

Pripomočki: listi papirja, barvice, škarje, lepilni trak

Uvod

- ♦ Učitelj na preprost način razloži pojem pravne države (npr. "Pravna država pomeni, da imamo pravila, ki jih vsi spoštujemo. Tako kot pri igrah, kjer brez pravil ne bi bilo pošteno.").
- ♦ Predstavi, zakaj je pomembno, da zakone spoštujejo vsi – od najmlajših do najstarejših.

Praktična vaja: Gradimo mesto pravil

- ♦ Učenci si predstavljajo, da bodo skupaj zgradili "mesto pravil".
- ♦ Vsak učenec nariše en del mesta (npr. šolo, park, bolnišnico) in na njem napiše eno pomembno pravilo, ki bi ga morali vsi v mestu upoštevati (npr. "Ne mečemo smeti v park" ali "Pomagamo sošolcem").
- ♦ Ko so vsi končali, združijo risbe in zgradijo "mesto pravil" na steni ali na večji podlagi.

Pogovor in refleksija

- ♦ Učitelj povpraša učence, kaj bi se zgodilo, če nihče ne bi upošteval pravil v njihovem "mestu pravil".
- ♦ Skupaj razpravljajo, kako spoštovanje pravil prispeva k srečnejšemu in bolj poštenemu življenju za vse.

Zaključek: Učitelj povzame pomen pravne države z mislijo, da pravila niso tukaj zato, da nas omejujejo, ampak da nas zaščitijo in nam omogočajo pravično življenje.

7. SOCIALNA DISKRIMINACIJA

Možen tematski sklop:

4. razred: Družba (Jaz v skupnosti)

Udeleženci:

- ✓ prepoznajo in ocenijo svoje značilnosti (potrebe, želje, sposobnosti, cilje, osebni napredek idr.),
- ✓ poznajo in uporabljajo različne veščine komuniciranja in sodelovanja,
- ✓ oblikujejo lastna mnenja in stališča; pripravljeni so jih izraziti in smiselno zagovarjati.

Možen tematski sklop: 5. razred: Družba (Sodelovanje v skupnosti, Država Slovenija)

Udeleženci:

- ✓ razumejo, da kot posamezniki soodgovorno vplivajo na razvoj skupnosti,
- ✓ uporabljajo različne strategije obvladovanja čustev, odločanja in reševanja različnih vprašanj, npr. medosebnih, intelektualnih idr.,
- ✓ razvijajo sposobnost za argumentirano izražanje svojih mnenj in stališč,
- ✓ spoznajo, da so ljudje v skupnosti različni (npr. po starosti, veri, spolni usmerjenosti, etnični pripadnosti, družbenoekonomskem statusu; družbene, kulturne razlike idr.), in prepoznajo stereotipe v povezavi z njimi,
- ✓ razumejo, kaj vpliva na družbeni razvoj, analizirajo in vrednotijo različne učinke družbenih sprememb (razvoj in napredek, družbene težave),
- ✓ poznajo organiziranost slovenske države s poudarkom na demokraciji,
- ✓ razlikujejo med domovino in državo,
- ✓ poznajo različnost prebivalstva v Sloveniji (narodne manjšine, priseljenci).

Socialna diskriminacija med otroki in mladostniki je vedno bolj pereč družbeni problem, ki zahteva veliko mero družbene angažiranosti. Vzgojno-izobraževalni proces ima pri tem ključno vlogo, saj je njegova funkcija, da otroke pripravlja na odgovorno življenje v svobodni družbi. Osnova za to pa je, da se družba osvobodi predsodkov, stigem in diskriminatornih oblik odnosov ter vedenj.

Pomembno je, da za otroke ustvarjamo varno in ljubeče okolje in si prizadevamo za čim aktivnejšo participacijo otrok, možnost njihovega izražanja in vodenja na način avtoritete z ljubeznijo.

Socialna diskriminacija je med drugim posledica neuresničevanja temeljnih vrednot EU, začenši s človekovimi pravicami.

Nanaša se na **DRUŽBENI** oz. **SOCIALNO-EKONOMSKI STATUS** (prihodek, položaj, poklic).

SOCIALEN/-A (SSKJ):

- ◆ nanašajoč se na družbo,
- ◆ nanašajoč se na dejavnost za omiljenje, urejanje gmotnih, življenjskih razmer.

DISKRIMINACIJA

Diskriminacija je vsako neupravičeno dejansko ali pravno neenako obravnavanje, razlikovanje, izključevanje ali omejevanje ali opustitev ravnanja zaradi osebnih okoliščin, ki ima za cilj ali posledico oviranje, zmanjšanje ali izničenje enakopravnega priznavanja, uživanja ali uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, drugih pravic, pravnih interesov in ugodnosti.

Konvencija o otrokovih pravicah pravi, da noben otrok ne sme biti diskriminiran zaradi svoje rase, barve kože, spola, jezika, religije, izvora, mnenja, socialnega ali ekonomskega statusa, posebnih potreb ipd.

Diskriminacija je negativno vedenje do osebe, na katero se nanašajo stereotipi in predsodki. (NIJZ, 2023)

SOCIALNA DISKRIMINACIJA – DELAVNICA ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE

Veliko otrok doživlja stisko, ker niso sprejeti takšni, kot so. Zaradi socialne diskriminacije, nesprejemanja različnosti je veliko otrok izključenih, zasmehovanih in osamljenih. Tisti otroci, ki to velikokrat počnejo, ne vedo, da so nestrpni, kar pomeni, da ne poznajo pomena spoštovanja in prijateljstva. Ne zavedajo se, da z nestrpnim odnosom dovoljujejo socialno diskriminacijo. To pa pomeni, da določene otroke izključujejo iz družbe zaradi različnih lastnosti, ki jih ne sprejemajo.

Oglejte si video: Vila Eksena - socialna diskriminacija in strpnost

Vila Eksena - socialna diskriminacija in strpnost

1. Obnova zgodbe

Metoda: snežna kepa

Pripomočki: videoučna vsebina, predmet iz razreda (srček, majhna žoga, zvezek ...)

Z otroki si pogledamo videoučno vsebino o socialni diskriminaciji in strpnosti. Z otroki obnovimo zgodbo.

Uporabimo metodo snežne kepe. To pomeni, da obnova zgodbe nastaja s sodelovanjem vseh udeležencev. Uporabimo predmet iz razreda, ki potuje od učenca do učenca (majhna žoga, srček, zvezek ...). S pripovedovanjem zgodbe začne učiteljica in preda predmet prvemu otroku. Vsak otrok pove en stavek in poda potujoči predmet naslednjemu.

2. Vodena diskusija

V pomoč so nam lahko naslednja vprašanja:

- ◆ Kaj je bil glavni problem v razredu?
- ◆ Ali so otroci vedeli, kdaj so bili nestrpni?
- ◆ Zakaj svojega nestrpnega vedenja niso prepoznali?
- ◆ S čim so si ga opravičevali?
- ◆ Kaj je doživljala Rosa?
- ◆ Kakšna je bila posledica nestrpnosti?
- ◆ Kaj so otroci spoznali?
- ◆ Kako so rešili problem v razredu?
- ◆ Kakšna je bila posledica strpnosti?
- ◆ Ali ste tudi vi že bili kdaj do koga nestrpni?
- ◆ Ali ste že kdaj sami doživeli, da bi bil kdo nestrpen do vas?
- ◆ Kaj lahko vi naredite, da bi v vaši skupini zmagovala strpnost?

3. Likovno ustvarjanje

Naslov: Socialna diskriminacija – strpnost/nestrpnost

Tehnika: akvarel

Otroci narišejo, kaj se jim je najbolj vtisnilo v spomin iz videoučne vsebine.

4. Pripravijo razstavo, ki je namenjena ozaveščanju in širjenju sporočila pomena strpnosti.

5. Razstavo fotografirate in nam jo lahko pošljete na e-naslov info@drustvo-eksena.si. Vljudno vas prosimo tudi za vtis strokovnega delavca o poteku izvedbe delavnice in njenem učinku. Z veseljem bomo sporočilo strpnosti širili na naših socialnih omrežjih in s tem spodbujali širšo javnost k bolj strpni in vključevalni družbi.

8. PREDSDODKI IN STEREOTIPI

Mnenje je najnižja oblika človeškega znanja. Ne potrebuje dejstev, ne razumevanja. Najvišja oblika znanja je empatija. Ta zahteva utišanje ega in bivanje v svetu drugih. Zahteva izvorno razumevanje, takšno, ki presega površinskost in zagledanost.«
Platon, 427-347 pr.n.št.

Kaj je to stereotip in kaj predsodek?

Stereotip:

- ◆ Temelji na napačnih prepričanjih o ljudeh ali skupinah ljudi, ki se oblikujejo na podlagi videza, kulture, vedenja, spolne pripadnosti ...
- ◆ Je etiketa, ki označuje posameznika (ali družbeno skupino) kot slabega.
- ◆ Pogosto je opravičilo za vse oblike nestrpnosti in diskriminacije.

Primer: »Deklice so pridne, fantje so poredni.«

Jan Musek (1997) pravi, da so to preproste in primitivne kognitivne sheme. Zaradi preprostosti se med ljudmi zelo hitro razširijo. Iz okolja sprejemamo stališča, norme, vrednote – brez premisleka, ne da bi se posebej poglobljali ali premišljevali.

Iz stereotipov pa se lahko razvijajo **predsodki**. Predsodki nastanejo, ko sprejmemo stereotipe in hkrati občutimo močna čustva ob osebah, na katere se nanašajo stereotipi (NIJZ, 2023).

Predsodek: negativen, odklonilen odnos do koga ali česa, neodvisen od izkustva. (SSKJ)

Predsodek vedno krepi sovražen odnos do drugega.

Albert Einstein: "Kako žalostni časi, ko je lažje razbiti atom kot predsodek."

Čustva, ki krepijo stereotype in predsodke, so: zavist, ljubosumje, jeza, strah.

Nestrpnost v splošnem pomenu predstavlja nesprejemajoč, averziven oziroma sovražen odnos do posameznika ali do skupine ljudi, do katerih imamo odklonilno negativno mnenje, ki temelji na predsodkih, obsodbah, zamerah, zavisti, strahu, podcenjevanju, stereotipih, rasizmu, seksizmu in podobnem.

Odraža se v negativnem vedenju ali odklonilnem odnosu do sebe ali drugih.

Zaradi zavisti, predsodkov in obsodb ljudi je zelo radi verjamemo negativnim informacijam o nekom, ki ga ne maramo oziroma nam gre na živce.

Posledica stereotipov in predsodkov je lahko nestrpnost, diskriminacija in različne oblike medvrstniškega nasilja.

9. MEDVRSTNIŠKO NASILJE

Spoznavanje okolja Tematski sklop: ODNOSI 1. razred:

Vsebine: pravila družbenega življenja (dolžnosti in pravice), sporazumevanje med ljudmi, varnost in nasilje (besedno, psihično, fizično).

Cilji:

- ✓ prepoznajo različne vrste nasilja (besedno, psihično, fizično) in vedo, kam se obrniti po pomoč.

»Prvi korak in velika stvar, ki jo lahko naredi vsak, je,
da ni tiho ob nestrpnosti ali krivicah.«

Suzana Dewa

Nestrpnost in agresija privzemata različne oblike in načine izražanja, zato je še toliko bolj potrebno, da so te različne oblike ustrezno prepoznane, da se jim lahko zoperstavimo.

Oblike medvrstniškega nasilja:

- ◆ zmerjanje,
- ◆ ustrahovanje, grožnje, izsiljevanje → groziti drugemu (»Pazi se!«; »Če ne boš ..., bo ...!«),
- ◆ žaljenje,
- ◆ poniževanje,
- ◆ izzivanje,
- ◆ posmehovanje, norčevanje,
- ◆ kričanje,
- ◆ izključevanje, ignoriranje,
- ◆ opravljanje, obrekovanje,
- ◆ fizično nasilje (udarec, brca, ugriz, praskanje, ščipanje, tepež ...).

Medvrstniško nasilje izvira iz negativnih nezdravih čustev, občutka lastne nevrednosti, in **je posledica otrokove STISKE, ki se izraža skozi različne oblike agresije.**

a) Psihična in čustvena agresija:

- ◆ izključevanje, ignoriranje,
- ◆ zmerjanje,
- ◆ žaljenje,
- ◆ poniževanje,
- ◆ opravljanje, obrekovanje,
- ◆ posmehovanje, norčevanje,
- ◆ izzivanje,
- ◆ ustrahovanje, grožnje, izsiljevanje → groziti drugemu (»Pazi se!«; »Če ne boš ..., bo ...!«),
- ◆ kričanje.

b) Fizična agresija:

- ◆ fizično nasilje (udarec, brca, ugriz, praskanje, ščipanje, tepež ...).

Obravnava nasilja

Pomembno je, da imajo otroci pravico do tega, da izražajo svoja čustva, brez da so ovrednotena kot dobra ali slaba. Da se zavedamo, da je njihovo doživljanje njihovo in da lahko izrazijo, kaj doživljajo, kaj jim gre na živce, kaj občutijo.

Iskati moremo različne strategije iskanja konstruktivnih rešitev.

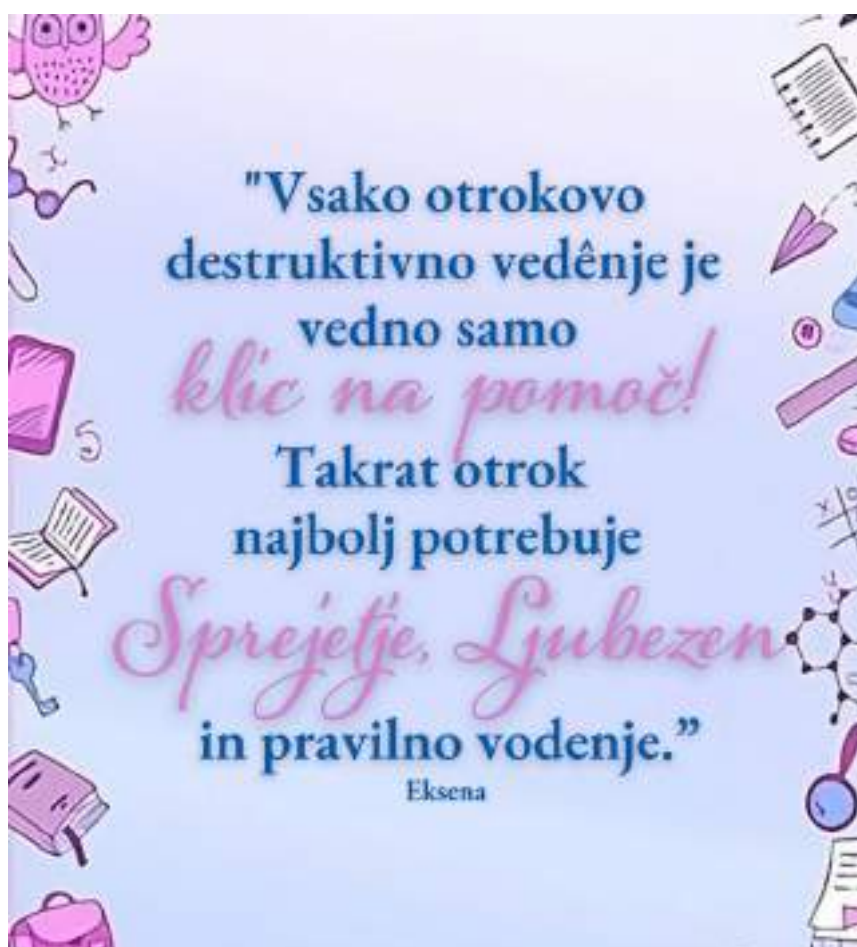
Učence vodimo v USTREZEN ODZIV v primeru MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA:

UKREPANJE → Kako ravnamo v primeru nasilnega vedenja?

1. Se izrazim „ne dovolim“.
2. Se umaknem (poiščem učitelja/socialno delavko/psihologinjo).
3. Razmislim (o sebi, o situaciji) → VIDIM SEBE.
4. Razumem/oprostim → SEM STRPEN.

Pogovor: Kakšne bi bile/so posledice nasilnega vedenja? Pomembno je, da se otroci zavedajo odgovornosti in posledic svojih dejanj.

Igra vlog: Kako bi se jaz počutil, če bi drug tako ravnal z mano?

DELAVNICA ZA OTROKE

Trajanje: 45 minut

Pripomočki: List papirja, barvice.

Uvod: Otroci v parih predstavijo drug drugemu vsak svojo situacijo, ko so bili kdaj do drugega nasilni.

Predstavijo obe situaciji (s pomočjo miselnega vzorca, stripa, risbice).

Jedro: List prepognejo na polovico in narišejo ali opišejo svoje nasilno vedenje (npr. na levi polovici nasilno ravnanje, na desni polovici pa, kako bi to situacijo spremenili oz. kako bi lahko ravnali drugače, bili do drugega strpni).

Če otroci menijo, da nikoli do nikogar niso uporabljali nobene vrste nasilja, jih spodbudimo, da razmislijo o situacijah, ko so drugi tako ravnali. Spodbudimo jih, da na eno polovico narišejo ali opišejo nasilno vedenje drugega, na drugo polovico pa svoje ravnanje ob tem.

Zaključek: Pomembno je razumeti, da medvrstniško nasilje ni problem posameznika, ampak celotne skupnosti. Ključno je sodelovanje in povezovanje različnih deležnikov – od učiteljev in šolskih svetovalcev do staršev, otrok ter drugih strokovnjakov. Vsi skupaj lahko pripomoremo k bolj empatični in vključujoči družbi, kjer se bodo otroci in mladostniki počutili varne in sprejete.

10. STRPNOST

„Izobraževanje je najbolj učinkovit način za preprečevanje nestrpnosti. Prvi korak v poučevanju strpnosti je naučiti ljudi, kaj so njihove skupne pravice in svoboščine, zato da jih lahko spoštujejo in da se spodbuja volja, da se ščiti pravice in svoboščine drugih.“

(Deklaracija o načelih strpnosti, 4. člen)

Če želimo v naših družbah razvijati človekoljubno kulturo medsebojnih odnosov, ki spoštuje prirojeno človeško dostojanstvo vsakega posameznika in temeljne vrednote EU, potem se je treba aktivno soočati s prepoznavanjem in se zoperstaviti vsem različnim oblikam nestrpnosti.

Definicija strpnosti

Strpnost je spoštovanje, sprejemanje in priznavanje bogate raznolikosti naših svetovnih kultur, naših oblik izražanja in načinov biti človek. Spodbujajo jo znanje, odprtost, sporazumevanje in svoboda misli, vesti in prepričanja. Strpnost je harmonija v različnosti. Ni samo moralna dolžnost, je tudi politična in pravna zahteva. Strpnost je vrlina, ki omogoča mir in prispeva k nadomestitvi kulture vojne s kulturo miru. Strpnost ni popustljivost, prijaznost ali prizanesljivost. Strpnost je predvsem aktiven odnos, ki ga spodbuja priznavanje univerzalnih človekovih pravic in temeljnih svoboščin drugih. V nobenem primeru se ne more uporabljati za opravičevanje kršenja teh temeljnih vrednot. Strpnost naj se izvaja s strani posameznikov, skupin in držav.

(Unescova Deklaracija o načelih strpnosti, 1. člen)

Oblike nestrpnosti

ODKRITA NESTRPNOST

Odkrita nestrpnost je neposredna in deluje skozi aktivno zavračanje, žaljivke, zmerjanje, agresivno zavračanje in nasilje. Je očitna in pogosto javna.

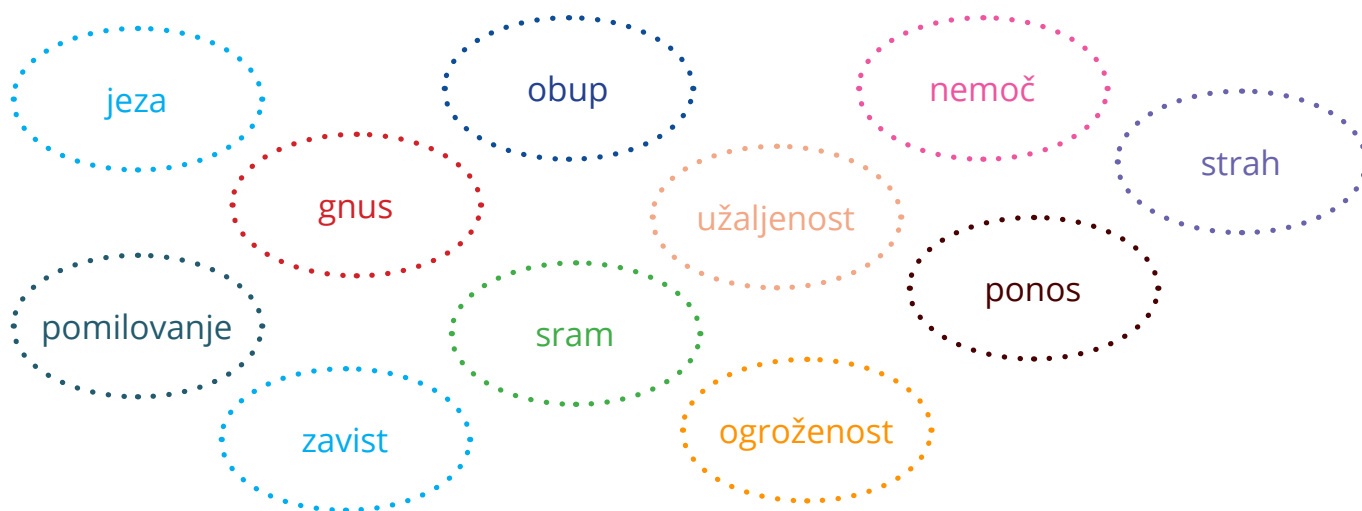
PRIKRITA NESTRPNOST

Prikrita nestrpnost je posredna in deluje skozi ignoriranje, izključevanje, distanciranje, odklanjanje, cinizem in tihi prezir. Je sodobna oblika nestrpnosti, ki je v veliki meri tudi nadomestila tradicionalno obliko nestrpnosti – odkrito nestrpnost. Že pridevnik »prikrta« nakazuje na dejstvo, da je to vrsto nestrpnosti težje zaznati in prepoznati.

Oblika prikrte nestrpnosti: NAVIDEZNA STRPNOST

Je ponavljajoče se in vztrajno ignoriranje in odklanjanje, ki je navzven celo prijazno in kultivirano. Je značilnost prikrte nestrpnosti, ki pa jo izdaja ravno to kontinuirano in nenehno zavračanje skozi navidezno spoštljivost in lepo vedenje.

Čustva, ki so povezana z nestrpnostjo:

Posledice nestrpnosti:

- ◆ JEZA → npr. agresija
- ◆ STRAH → izogibanje (npr. izključevanje, ignoriranje)

Problem upravičene nestrpnosti

Upravičena nestrpnost nastane, ko si posameznik ustvari dovolj močan razlog, da opraviči svoj nestrpen odnos. Pri tej obliki nestrpnosti mnogokrat svoje nestrpnosti posameznik ne vidi in si jo opravičuje s predsodki, ki jih tvori v odnosu do katerega je sovražen. Največji problem upravičene nestrpnosti je, da ni prepoznana kot nestrpnost, saj jo zasenči opravičilo zanjo.

Lahko deluje skozi odkrito in prikrito nestrpnost.

Primer:

Učenec je udaril učenko, ker mu je vzela svinčnik brez vprašanja.

Načini vodenja otrok

DESTRUKTIVNEGA VEDENJA (neupoštevanje pravil, neprevzemanje odgovornosti) ne smemo opravičevati in mu dajati potuhe, na drugi strani pa tudi ne obsojati in zaničevati.

Otrokovo vedenje je treba razumeti in imeti veščine, da se lahko premagujejo tako notranje kot zunanje ovire, ki jih z neprimernim vedenjem izražajo. **Učitelji pa se lahko** skozi situacije, ki so zahtevne, **učimo** in napredujemo.

So **OTROCI**, ki se pogosteje odzivajo z nesprejemljivim vedenjem – jezo, agresijo, jokom, izsiljevanjem – zato je velikega pomena prepoznati v tem vedenju **klic na pomoč** (ne po potuhi, ampak po avtoriteti in ljubezni).

Učiti se od otroka pomeni znati ga opazovati, videti in slišati in pravilno usmerjati.

Cilj projektov in programov Društva za strpne odnose Eksena je vzgojiteljem, učiteljem, socialnovarstvenim in drugim strokovnim delavcem podati eno od možnih poti – biti avtoriteta z ljubeznijo.

Avtoritarno vodenje

Avtoritarno vodenje otrok je vodenje z zahtevo po biti priden, upoštevajoč, sposoben in podobno.

Posledica je vodenje otroka z brezčutnostjo in zahtevo: zahtevam spoštovanje, zahtevam avtoriteto, ne zanimajo me »zakaj-i«, ne zanimajo me vzroki, kaj se v otroku dogaja ...

Primeri povedi, ki nakazujejo na avtoritarno vodenje otrok:

»Če ne boš priden, bo ...!«

»Moraš ubogati, ker sem jaz tako rekel/-la.«

Posledica avtoritarnega vodenja:

Otrok, ki se uči samo spreminjanja svojega vedênja iz grdega v lepo:

- ◆ se uči pretvarjanja,
- ◆ ne zaupa svojih „napak“ avtoriteti,
- ◆ preneha izražati svoja čustva in občutke,
- ◆ nima svojega jaza,
- ◆ ne ve, kdo je, sledi vrednotam drugih, ugaja drugim,
- ◆ lahko pa se obrne v nasprotno smer in postane upornik vseh zakonov in pravil.

Permisivno vodenje

Otrok je t. i. "center". Vodi se ga s potuho, smiljenjem, z iskanjem nešteti razlogov in opravičil, zakaj nečesa ni uspel narediti, zanj se prevzema odgovornost. Otrok pri tem nadvlada tistega, ki naj bi bil avtoriteta. Posledica je, da v takšnem odnosu ni varnosti, zaupanja in avtoritete.

Zagovarjajo se samo „pravice otroka“, ne prepoznavajo se odgovornosti, ki jih otrok mora prevzemati, in posledica permisivnega vodenja je kaos in nespoštovanje.

Posledice:

- ◆ smiljenje in potuha posledično prinašata kaos,
- ◆ neprevzemanje odgovornosti,

- ◆ prelaganje odgovornosti in
- ◆ podpiranje žrtve.

Mnogokrat se zgodi, da je otrok, ki nima avtoritete, v vedênju do vodje nespoštljiv in nesramen.

Zato je zelo pomembno, da postavimo jasne meje, kjer ima otrok občutek varnosti in je soočen tako s svojim vedenjem kot posledico.

Avtoriteta z ljubeznijo

Avtoriteta z ljubeznijo:

- ◆ otroku postavi jasne meje,
- ◆ otroku nudi podporo, ampak ne podpira razdiralnega vedênja,
- ◆ otroku dovoli, da se izraža,
- ◆ pomaga raziskovati vzroke problema,
- ◆ pomaga pri učenju upoštevanja pravil, medsebojnega spoštovanja in soočanja z izzivi,
- ◆ pomaga pri soočanju s posledicami,
- ◆ izvaja preventivne mehanizme za spodbujanje medsebojnega spoštovanja, sodelovanja (npr. „krog prijateljstva“, pomen strpnosti, igre vlog za sprejemanje medsebojne različnosti ...),
- ◆ je čustvena podpora otroku, otroka sprejema takšnega, kot je, ga razume, ampak ne podpira vedênja, ki je destruktivno.

Avtoriteta z ljubeznijo upošteva otrokove pravice in vodi otroka tako v prevzemanje odgovornosti za svoje dolžnosti kot tudi sprejemanje posledic lastnih dejanj.

Metodologija za delo z otroki

Če želi strokovni delavec graditi na strpnem odnosu med otroki, mora temeljne vrednote EU, začenši s STRPNOSTJO, postaviti na najvišje možno mesto, kar pomeni, da se učenci zavedajo tako vzrokov, posledic kot sankcij, če je ta CILJ kršen. To pomeni, da se zavedajo, da je strpen odnos zelo pomemben in da bo vsakršna oblika nestrpnosti naslovljena.

Pomembno je, da strokovni delavec, ki je pripravljen zasledovati ta cilj, prisluhne otroku, ko ta izraža problematiko v odnosih in v skupini otrok, da skozi različne metode spreminjajo nestrpne situacije v strpnejše in da gradijo na medsebojni empatiji z iskanjem konstruktivnih rešitev.

METODE ZA ODPRVLJANJE NESTRPNOSTI

Metoda dela: učenje pojmov s pomočjo zaznavanja

Dva osnovna načina:

→ Skupinski – kolektivni pristopi (MI)

→ Vsak pri sebi (JAZ)

SKUPINSKI – KOLEKTIVNI PRISTOPI (MI)

Pri skupinskem oz. kolektivnem pristopu obravnavamo širše tematike (npr. spoznavanje vrednot EU, socialna diskriminacija ...).

Pomembne metode dela: metoda diskusije, pohvale, spodbude, metoda viharjenja možganov/burjenja duha, metoda stene z listki (post-it).

Tehnika: »Vreden sem.«

Vsak otrok napiše na sredino lista svoje ime. Listi krožijo od učenca do učenca. Ustvarja se miselni vzorec in spodbuja vrednost vsakega v skupini. Vsak otrok o drugem napiše nekaj lepega, spodbudnega, pohvalnega.

Dnevni center Eksena za otroke in mladostnike

Za skupinski – kolektivni pristop priporočamo uporabo Priročnika za strokovne delavce v vzgoji, izobraževanju in socialnem varstvu MI SMO STRPNO KUL – OTROKOVE PRAVICE IZ TEORIJE V PRAKSO.

QR koda -
povezava do priročnika

 Povezava na priročnik Mi smo strpno kul

Eden od načinov skupinskega – kolektivnega pristopa je tudi EDUKATIVNA DRAMSKA IGRA, ki je za strokovne delavce pripravljena v nadaljevanju priročnika.

Vsak pri sebi (JAZ)

Ozaveščanje svojega odnosa do drugega in prepoznavanje, kje sem jaz ali do koga sem jaz nestrpen. Kaj lahko jaz naredim, da bodo odnosi v razredu strpnejši?

Delavnice za otroke: škatlica »Strpnost je kul«

Metoda dela: metoda konfrontacije in ozaveščanja

Z otroki izdelamo škatlico »Strpnost je kul«. Škatlica je namenjena ozaveščanju lastne nestrpnosti, prevzemanju odgovornosti za nestrpno vedenje in aktivni gradnji strpnih odnosov. Če otrok prepozna, da je bil do drugega nestrpen (neprijazen, posmehljiv, izključevalen ...), zanj napiše/nariše/izdela darilo, ki spodbuja strpen odnos (ga pohvali, napiše/nariše kaj spodbudnega ...). Na list napiše, komu je to darilo namenjeno in od koga prihaja. Darilo tega listka je vsebina, ki je usmerjena v prijateljstvo.

Škatlico »Strpnost je kul« z učenci enkrat mesečno odpremo na razredni uri. Z otroki vodimo diskusijo, kako se počutijo ob prejemu darila.

Učitelj med učencema spodbuja izražanje pozitivnih čustev in medsebojno komunikacijo, da se učenci zahvalijo tistemu, ki mu je darilo podaril. Tehnika s tem omogoča dvosmerni tok strpnih odnosov. Ko ta prehaja iz individualnega v skupinski – kolektivni pristop, vpliva na spoštljive medsebojne odnose in ustvarja hvaležnost drug za drugega. Pomembno je, da se učenci zavedajo, da je prijateljstvo in medsebojno spoštovanje potrebno graditi.

Ker se škatlica »Strpnost je kul« odpira na razredni uri, so vsi otroci deležni procesa, ki spodbuja gradnjo spoštljivih odnosov, zato se ta tehnika razširi v skupinski pristop. Otroci opazujejo medsebojne odnose, ki se skozi to tehniko razrešujejo, hkrati se učijo o pomenu strpne komunikacije, in tako praktično spoznavajo napredke v medsebojnih odnosih. S tem učinkovito gradimo pozitivno razredno klimo.

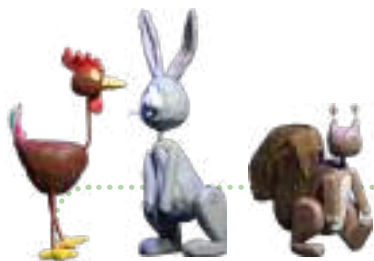
11. PRIPRAVA EDUKATIVNE DRAMSKE IGRE

Dramska igra je eden izmed izredno učinkovitih mehanizmov za naslavljanje nestrpnosti in reševanje konfliktnih situacij, saj krepi empatično razumevanje, omogoča raziskovanje temeljnih vzrokov, ustvarja varno okolje za obravnavo konfliktnih situacij, omogoča izražanje čustev in spodbuja dialog. Temu pritrjujejo številni znanstveniki, kot so na primer Patricia Sternberg, Jonathan Fox, Dorothy Heathcote in drugi.

Pred vami sta dve obliki dramske igre, ki spodbujata miselne, socialne in čustvene procese za gradnjo strpnih odnosov.

Prva dramska igra obravnava problematiko nestrpnosti, opravljanja, norčevanja iz drugačnosti s področja fizične pojavnosti.

Druga dramska igra pa omogoča, da z otroki izpostavite lastno problematiko nestrpnosti. Zaradi konceptualne postavitve obe igri nudita rešitev za uresničevanje koncepta strpnosti in socialne diskriminacije.

Dinozaver Tiko in veliki zob

Kratek opis

Tiku je zrastel ogromen zob, zaradi katerega je vsem v posmeh in prav nihče se ne želi družiti z njim. Zelo je osamljen in v srčku žalosten, velik zob pa tudi sam sovraži. Neko popoldne v gozdu sreča veveričko, ki ga ogovori in z razumevanjem prisluhne njegovi zgodbi. Razkrije mu, da je na svetu Vila Eksena, ki pozna pot do ljubezni, a obišče ga lahko, le če si v srčku zares želi, da zmaga ljubezen.

Napoči dan, ko ljubezniva Vila Eksena obišče tudi Tika. Pokaže mu pot do ljubezni, to je do sprejetja velikega zoba, in pojasni, kakšna je njegova naloga. Tiko stopi na pot ljubezni in na koncu se zgodi nekaj nenavadnega.

Kar se nauči, preda tudi zajčku in petelinu, in na koncu zmaga ljubezen, saj postanejo najboljši prijatelji.

Z učenci si lahko ogledate tudi videoučno vsebino o strpnosti, ki opiše pravljico Dinozaver Tiko in veliki zob. *Videoučna vsebina je nastala v okviru projekta Mi smo za strpnost, financiranega s strani ACF Slovenija*

QR-koda
povezava do video
učne vsebine

 Povezava na videoučno vsebino

REFLEKSIJA

Vprašanja za učence:

- ◆ Kakšna sta bila zajec in petelin do Tika?
- ◆ Ali so bili kdaj drugi nestrpni do mene (so me poniževali, izključevali, se norčevali, se mi posmehovali)? Kako sem se ob tem počutil?
- ◆ Kako bi jaz želel, da bi drugi ravnali z mano? Kako bi se ob tem počutil?
- ◆ Ali ste bili tudi vi kdaj do koga (do svojih sošolcev, bratov, sestic) takšni, kot sta bila zajec in petelin do Tika?
- ◆ Kaj je naša naloga, ko ugotovimo, vidimo, da smo nestrpni do sebe ali do drugega?

Navodila za strokovne delavce za izvedbo dramske igre

Cilji:

- ◆ prepoznavajo in razumejo koncept strpnosti, prijateljstva in medsebojnega spoštovanja,
- ◆ zmožnost medsebojnega dogovora (npr. pri delitvi vlog),
- ◆ asertivna komunikacija in sodelovanje,
- ◆ učenje potrpežljivosti in sprejemanje drug drugega,
- ◆ razvijajo spretnost branja in razumevanje prebranega,
- ◆ razvijajo besedni zaklad in namerne zapomnitve,
- ◆ razvijajo besedno izražanje in dikcijo,
- ◆ razvijajo govorno in telesno interpretacijo,
- ◆ učijo se uskladiti govor z mimiko obraza in govorico telesa,
- ◆ razvijajo spretnosti dramske igre,
- ◆ učijo se obvladovanja odrskega prostora,
- ◆ oblikujejo domišljjsko-čutne predstave književnih oseb, literarnega prostora in literarnega dogajanja,
- ◆ identificirajo se s tisto književno osebo, ki doživlja take situacije, ki jih spodbuja/-jo k zavedanju pomena strpnosti,
- ◆ ob nastopanju krepijo sproščenost in samozavest ter premagujejo strah pred javnim nastopanjem,
- ◆ pripravljajo, izbirajo in izdelajo igri ustrezne kostume, masko in scenske pripomočke,
- ◆ vedo, kako se obnašati v dvorani, na odru,
- ◆ naučijo se sprejemati pozitivno in negativno kritiko,
- ◆ urijo veščine sodelovanja v skupini.

Za šole predlagamo medpredmetno povezovanje: slovenščina, likovna umetnost, tehnika in tehnologija, etika in državljanska vzgoja.

Pomembno je, da pred pričetkom priprave in izvedbe dramske igre otrokom sporočimo:

- ◆ da imamo vsi pravico do izražanja svojega doživljanja, misli, občutkov in čustev (sram, strah pred nastopom, sprejemanje svoje vloge, izražanje zadovoljstva ob dodeljeni vlogi, nudenje medsebojne podpore ...),
- ◆ da se bodo skozi dramsko igro učili vnašati vsebino strpnosti tako v igro kot v svoje medsebojne odnose,

- ◆ če kdo naredi kakšno napako, je pomembno, da vlagamo v sprejemanje in potrpežljivost.

Za pomoč pri izražanju doživljanja lahko uporabljate tudi škatlico »Strpnost je kul«.

Osebe, ki nastopajo v predstavi:

- ◆ dinozaver Tiko (6 oseb*),
- ◆ Vila Eksena (1 oseba),
- ◆ zajec (2 osebi*),
- ◆ petelin (2 osebi*),
- ◆ veverica (1 oseba*).

**Eno vlogo lahko igra ena oseba ali pa se posamezna vloga porazdeli med več učencev.*

Drugi sodelujoči:

- ◆ pripovedovalec/-ka (3 osebe*),
- ◆ kostumograf (več otrok),
- ◆ scenograf (več otrok),
- ◆ predvajalec zvočnih posnetkov.

Možna izvedba delitve vlog

- 1. Pogovor:** Z otroki izpeljemo pogovor o možnih vlogah v predstavi (značilnost posamezne vloge, katero vlogo bi si želeli in zakaj ...).
- 2. Delitev vlog:** Delitev vlog lahko poteka na način, da vsi učenci na list papirja napišejo svoje ime in zraven lik, ki ga želijo igrati. Med tistimi, ki so si izbrali določen lik, se izžreba, kdo ga/jo bo igral. V kolikor otrok ni izžreban za vlogo, ki si jo je želel si lahko izbere naslednjo. Če otrok ne dobi vloge, ki si jo je želel, je pomembno, da se uči sprejemati situacijo, ko ni tako, kot bi on/-a hotel/-a, in da se zna soočiti z notranjim doživljanjem poraza.
- 3. Pogovor:** Otrokom razložimo, da samo sprejemanje lahko omogoča, da so strpni do sebe in drugega. Po prejeti vlogi izpeljemo pogovor, v katerem lahko otroci izrazijo, kako se počutijo, in dajo drug drugemu podporo.

Glasba in posnetki

Za izvedbo dramske igre lahko mesto pripovedovalca/-ke zavzame otrok ali več otrok ali pa uporabite predpripravljene zvočne posnetke.

1. posnetek: Pripovedovalec/-ka
2. posnetek: Pripovedovalec/-ka
3. posnetek: Glasba ob prihodu veverice
4. posnetek: Pripovedovalec/-ka
5. posnetek: Vila Eksena: Postaneš vse, kar nekoč želel si le
6. posnetek: Pripovedovalec/-ka
7. posnetek: Pripovedovalec/-ka
8. posnetek: Pripovedovalec/-ka
9. posnetek: Pripovedovalec/-ka
10. posnetek: Dinozaver Tiko imel je velik zob

Prizorišča

V predstavi imamo dve prizorišči, ki se med igro izmenjujeta:

- ◆ gozdna jasa: grmički in drevesa,
- ◆ Tikova soba: postelja, zobna ščetka, ogledalo.

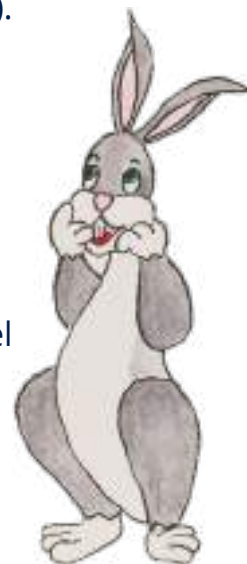
Spodaj podajamo nekaj idej in predlogov za izdelavo scene in igralskih likov.
Spodbujamo vas, da ste čim bolj ustvarjalni in domiselni!

Gozdna jasa: Spodbujamo vas, da uporabite odpadni material. Lahko izdelate grmičke, rože, travo, liste iz kartona ali odpadne embalaže (npr. jajca, mleko, časopis).

Tikova soba:

- ◆ umivalnik (npr. karton), zobna ščetka, glavnik, ogledalo,
- ◆ postelja (npr. blazina, miza, stoli – izdelano iz kartona ...).

Tikov zob naj bo bele barve, izdelan iz papirja/kartona, odpadnih škatel zdravil, zobne paste ...

Izdelava obraznih mask:

- ♦ Iz kartona lahko izrežete like živali in masko okrasite in pobarvate, okoli namestite elastiko ali vrvico, s katero lahko pritrdite masko na obraz. Uporabite lahko tudi že predpripravljene predloge.
- ♦ Uporabite lahko tudi obrazne barve, barvne kape, oblačila in modne dodatke, s katerimi si pomagata dodelati podobo svojega lika.

Če se odločite in bi vaš lik potreboval več časa za izdelavo (šivanje, vezenje, kvačkanje ...), lahko v izdelavo vključite tudi starše, skrbnike, babice, dedke ...

Izmed prejetih posnetkov predstav bo strokovna komisija izbrala tri skupine otrok, ki bodo prejela priznanja v Hiši Evropske unije. Najboljša izvedba predstave pa bo prejela brezplačno izvedbo predstave Dinzaver Tiko in veliki zob za celo šolo.

Videonavodila za izvedbo edukativne dramske igre

QR-koda
povezava do video
učne vsebine

Besedilo predpripravljenе dramske igre

1. PRIZOR: GOZDNA JASA

1. POSNETEK: Pripovedovalec/-ka

Nekoč je živel mlad dinozaver; štel je komajda rosnih sto let. Ime mu je bilo Tiko in bil je zelen kakor travnik. Živel je s svojo mamico v dinozavrski hiški ob robu gozda, nedaleč od igrišča med hribčki, kjer so se zbirali mladiči vseh živali. Najbolj od vsega na svetu je hotel, da bi mu izpadel velikanski zob, ki se ga je zelo, zelo sramoval, gozdne živali pa so se mu zavoljo njega posmehovale.

(Po gozdni jasi se sprehajajo petelin, zajec in nekoliko odmaknjeno Tiko.)

PETELIN: Ej, zajec, poglej! Tam je tisti smešni Tiko! Kako velik zob ima, ha ha ha! In kako je smešen!

ZAJEC IN PETELIN *(se nesramno posmehujeta in v en glas vzdikata)*: Tiko – veliko, Tiko – veliko!

TIKO *(osramočeno)*: Sram me je, ker imam tako velik zob in sem drugačen. *(Tiko skloni glavo. Dvigne taco, da bi z njo zakril velik, grd zob, ki se ga tako zelo sramuje, in jo spet spusti. S tihim, žalostnim glasom.)*

Res je grd, sovražim ga!

(Petelin med posmehovanjem odide domov.)

TIKO *(previdno pristopi k zajcu)*: Zajec, a bi se družil z mano? Se greva igrat?

ZAJEC *(plane v smeh)*: Ha ha ha, jaz da bi se igral s tabo? Poglej, kakšen si! Ti si grd! In z grdobami se jaz ne družim. *(Zaničljivo pogleda Tika.)* Bljek, drugačnež! Igraj se kar s svojim velikim zobom! Ha ha ha.

(Tiko več ne vzdrži. Osramočen steče domov. Zajec odide.)

2. PRIZOR: TIKOVA SOBA

(Tiko jezo stoji pred ogledalom in si ogleduje svoj zob. Ob pogledu nanj doživlja bes in jezo.)

TIKO (*govori sam sebi*): Oh, ti veliki, zoprni zob, joj, kako si velik! Res si grd. Le zakaj si zrastel ravno meni? Zaradi tebe sem drugačen. Drugi imajo lepe, majhne zobke, jaz pa tebe – velikana, da se že na daleč vidi. Ne maram te! Ti si kriv, da se nihče noče igrati z mano! Ti si kriv, da me nihče ne mara! Hočem, da izpadeš! Nočem biti drugačen! (*Prime svoj zob in mu zagrozi.*) Izruval te bom in pika! Sovražim te!

2. POSNETEK: Pripovedovalec/-ka

Vsak ima pravico do ljubezni, četudi ni idealen ali v vsem najboljši, in vsak ima pravico do nepopolnosti, saj ima pravico do tega, da je takšen, kot je.

3. PRIZOR: GOZDNA JASA

3. POSNETEK: Glasba ob prihodu veverice

VEVERICA (*na robu gozdne jase vadi skoke.*) Hop v levo, hop v desno, hop naprej, hop nazaj ...

(*Mimo pride žalosten Tiko in ob pogledu na veveričko povesi glavo, da ne bi videla njegovega zoba.*)

VEVERICA (*živahno poskakuje, skoči na grm, naredi salto, skoči na drevo, opazi Tika*): O, Tiko! Zakaj imaš sklonjeno glavo? A si žalosten?

TIKO (*začudeno dvigne glavo, presenečen, da se kdo z njim pogovarja, potoži*): Imam velik, grd zob. Sram me je. Vsi se norčujejo iz mene in nihče se noče z mano igrati.

VEVERICA (*ga sočutno pogleda*): O, veš, kako te razumem! Tudi jaz sem se tako počutila. Zame je bil moj rep čisto premalo košat. Ampak to je bilo, preden sem spoznala Vilo Ekseno. Ona mi je pokazala pot do strpnosti in do ljubezni! Ampak, veš, vila Eksena mi ni mogla pokazati poti, dokler si nisem sama želela, da bi v mojem srcu zmagala ljubezen.

(*Veverica sočutno poboža Tika in odskaklja domov. Tiko s sklonjeno glavo globoko premišljuje, kar mu je veverica povedala.*)

4. PRIZOR: TIKOVA SOBA

(Tiko leži v postelji in sanja.)

4. POSNETEK: Pripovedovalec/-ka

Veveričine besede so se dotaknile Tikovega srca in v tistem trenutku je občutil le eno željo – da zmaga ljubezen! Zaprl je oči in pri srčku mu je postalo toplo. Bilo je, kot bi plaval sedem dni in sedem noči v najlepših sanjah.

(Prihod Vile Eksene na sceno. Vila gledalcem in Tiku poje pesem. Tika ljubeče poboža, mu popravi odejico.)

5. POSNETEK: Postaneš vse, kar некоč želel si le (Vila Eksena)

(Tiko v sanjah počasi odpre oči, se usede na posteljo in pred sabo zagleda Vilo Ekseno. Dvigne glavo in se ji zazre v oči.)

VILA EKSENA *(ljubeče poboža Tika)*: Tiko, jaz te imam rada, četudi imaš velik zob! Vsi smo vredni ljubezni – točno takšni, kot smo.

TIKO *(presenečeno)*: Vau! Kdo pa si ti?

VILA EKSENA: Jaz sem Vila Eksena. Sem vila strpnosti in ljubezni.

TIKO *(začudeno)*: Kako pa si prišla sem?

VILA EKSENA: Poklical si me! Jaz te sprejemam točno takšnega, kot si.

TIKO *(nejeverno)*: Ali me res sprejemaš s tem velikim zobom?

VILA EKSENA: Seveda!

TIKO: Ampak veš, Vila Eksena, jaz se ob tebi res počutim sprejetega.

VILA EKSENA *(objame Tika okrog ramen, ga stisne k sebi, ga toplo pogleda)*: Veš Tiko, tvoj zob ima svoj namen.

TIKO *(radovedno)*: Namen? Kakšen namen?

VILA EKSENA: Naj ti povem zdaj največjo resnico. Na svetu smo zato, da se učimo ljubezni. Ob svojem zobu občutiš sram, jezo, žalost, ker svojega zoba ne preneseš. To, Tiko, pa ni ljubezen.

TIKO: Kako to misliš?

VILA EKSENA: Tvoj velik zob te uči ljubezni. Vse, kar pri sebi ne maraš, kar ti gre na živce, je potrebno sprejeti.

TIKO *(se razburi in upre)*: Ampak, jaz ga nočem sprejeti! Ne bom ga! Poglej, kako je grd in ogaben. Nočem ga imeti!

VILA EKSENA: Ali vidiš, Tiko, kako se ne maraš? Zaradi enega samega zoba si do sebe brezčuten in krut. Nestrpen si.

TIKO *(začudeno)*: Kaj, kaj? Kaj sem? Nesmrken?

VILA EKSENA: Ne, ne. Nestrpen.

TIKO: Kaj? Nesmrten?

VILA EKSENA: Ne, ne, ne. Nestrpen si – do svojega velikega zoba. Ali veš, kaj pomeni biti strpen?

(Tiko odkima.)

VILA EKSENA: To, da smo strpni, pomeni, da se sprejmemo takšne, kot smo, in da tudi druge sprejmemo in jim dovolimo, da so takšni, kot so.

TIKO *(osuplo)*: O ...

VILA EKSENA *(Tika razumevajoče pogleda)*: Tiko, ne pozabi! Pot do strpnega odnosa je potrebno prehoditi! Ko smo v sprejemanju sebe in drugih, smo lahko tudi strpni. Tiko, sprejmi svoj zob. Naj zmaga ljubezen!

(Vila Eksena odide z odra. Tiko sede na posteljo, najprej še razmišlja, nato pa leže in zaspi.)

6. POSNETEK: Pripovedovalec/-ka

Tiko je po odhodu Vile Eksene močno razmišljal o tem, kar je doživel in slišal. In v tistem trenutku je imel samo eno željo in to je, da bi v njegovem srcu zmagala ljubezen.

7. POSNETEK: Pripovedovalec/-ka

Tiko se v novo jutro prebudi tako spočit kot še nikoli poprej. Radost preplavlja njegovo

srce in prvič komaj čaka, da pride v kopalnico, da si bo lahko umil svoj velik zob, ki ga uči strpnosti in ljubezni. Občutek hvaležnosti ga preplavi. Prvič v življenju občuti, zakaj je nepopolnost smiselna. In prvič v življenju občuti, kaj pomeni imeti sebe v resnici rad.

(Tiko se zbudi in stopi do ogledala.)

TIKO *(opazuje svoj zob.)*: Zob, moj si. Res je, da si velik in drugačen. Res je, da sem zato jaz drugačen. Ampak, zdaj razumem, da imam pravico do tega, da sem takšen, kot sem. Tako kot imam pravico, da sem zelen. *(Vpraša gledalce.)* No, ali sem rožnat ali zelen?

Zelen sem! *(Hvaležno in pomirjeno.)* Hvala, moj veliki zob. Hvaležen sem ti, da me učiš sprejemanja, ljubezni in strpnosti. *(Veselo.)* Danes je dan, ko praznujem.

8. POSNETEK: Pripovedovalec/-ka

Tiko je prvič v življenju vedel, česa ga njegov veliki zob uči. Uči ga sprejemanja sebe v vsej svoji nepopolnosti. In zaradi tega spoznanja se je lahko učil tudi sprejemanja drugih, ki niso popolni.

5. PRIZOR: GOZDNA JASA

ZAJEC *(vadi poskoke)*: Ena tačka, druga tačka ... Imam najhitrejške tačke v tem širnem gozdu. Tako je – če imaš, imaš, in če si, si.

ZAJEC *(zagleda grm, ki se mu zasmili)*: Glej ga, ubožec, saj se še premakniti ne more! Jaz pa ga bom preskočil, kot bi rekel keks. Šala mala za moje hitre, močne in poskočne tačke.

(Skoči in pade na tla. Na sceno pride Tiko in od daleč opazuje zajca.)

ZAJEC *(jezno)*: Ti, grmiček, ti si kriv, da sem padel! Kako si me razjezil! *(Sopiha in žuga v grmovje.)*

(Dvigne se na tačke in se ponovno na vso moč odžene, da bi skočil visoko in daleč! Spet pade. Tiko to od daleč opazuje in ko zajec pade, urno steče do njega. Teče spretno in z lahkoto preskoči grmiček, da zajcu hitro ponudi pomoč.)

TIKO *(ljubeznivo)*: Zajec, ali si se poškodoval? Ali jočeš?

ZAJEC: Jaz? Jočem? Jaz že ne!

(Na sceno pride petelin in opazuje dogajanje.)

TIKO: Ali si mogoče jezen, ker nisi mogel preskočiti grmička?

ZAJEC *(odločno)*: Pustiva to, ne bom se pogovarjal o sebi, poglej raje petelina, kako je smešen, kakšne suhe noge ima! Ha ha ha ...

TIKO *(odločno)*: Veš, zajec, tega pa ne bom poslušal. Posmehuješ se petelinu in ga žališ! Ali bi tebi bilo všeč, če bi nekdo za tvojim hrbtom grdo govoril in se iz tebe norčeval?

ZAJEC: Kaj? K-k-kaj? Kako prosim?

TIKO: Kako bi se pa ti počutil, če bi te drug poniževal in se iz tebe norčeval, samo zato, ker ne moreš preskočiti tegale grmička?

ZAJEC: Joj, Tiko, prav imaš. Še težje bi mi bilo.

TIKO: No, vidiš. Ampak veš, zajec, bistvo je v tem, da si strpen do sebe, ko nisi takšen, kot bi hotel biti, in da si enako strpen do drugega.

ZAJEC: Prav imaš! Veš, zdaj ko razmišljam, vidim, da sva tudi midva s petelinom bila nestrpna do tebe.

ZAJEC *(pokliče petelina in petelin pride bližje)*: Petelin, pridi sem! Ali se spomniš, kakšna sva bila do Tika, ko sva se norčevala iz njegovega velikega zoba?

PETELIN *(s hripavim glasom)*: Kakšna že? Kakšna?

ZAJEC: Smejala sva se mu, ga poniževala in se iz njega norčevala. Tiko mi je razložil, da sva bila nestrpna.

PETELIN *(s hripavim glasom)*: Kaj pa pametuješ? Ali ne vidiš, da sem na slabem glasu in ne morem danes dobro kikirikati! Strah me je, da me bo petelin iz sosednje vasi nadomestil za jutranjo budnico.

TIKO *(ljubeče in razumevajoče)*: Če vaju lahko kdo razume, vaju lahko razumem jaz. Hudo je, ko ne moreš skočiti, kot bi hotel. *(Pogleda zajca.)* In hudo je, ko ne moreš kikirikati, kot bi hotel. *(Pogleda petelina.)* Tudi meni je bilo hudo, ko sem hotel, da bi bil moj zob drugačen. Ampak zdaj sem ga sprejel. In zdaj lahko sprejemam tudi vaju.

9. POSNETEK: Pripovedovalec/-ka

Tiko se je naučil, kaj pomeni biti strpen. Tudi zajec in petelin sta se učila skupaj z njim. Spoznali so, da nam je dana priložnost za učenje strpnosti ravno takrat, ko smo drugačni, kot bi hoteli biti. Strpnost omogoča, da smo lahko spoštljivi do vseh – takšnih in drugačnih.

PETELIN (*hripavo*): En nepopoln kikiriki za strpnost! (*Zelo nespretno.*) Kikiriki!

ZAJEC (*poskoči*): En nepopoln skok za strpnost!

TIKO (*veselo*): In en prijateljski ples!

PETELIN, ZAJEC, TIKO (*skupaj*): Naj zmaga ljubezen!

10. POSNETEK: Dinozaver Tiko imel je velik zob

(*Skupaj veselo zapojejo in zapešejo.*)

 **Povezava do zvočnih posnetkov
za izvedbo Edukativne dramske igre**

QR-koda
Zvočni posnetki za pripravo
edukativne dramske igre

Dramska igra na osnovi lastne situacije

1. PRIZOR: GOZDNA JASA

PRILAGOJENO BESEDILO: Pripovedovalec/-ka

Nekoč je živel mlad dinozaver; štel je komajda rosnih sto let. Ime mu je bilo Tiko in bil je zelen kakor travnik. Živel je s svojo mamico v dinozavrski hiški ob robu gozda, nedaleč od igrišča med hribčki, kjer so se zbirali mladiči vseh živali. Najbolj od vsega na svetu je hotel, da bi _____ (mu izpadel velikanski zob/bil suh/ne bi imel očal/se ne bi doživljal tako neumnega ...), saj se je _____ (Česa?) zelo, zelo sramoval, gozdne živali pa so se mu zavoljo njega posmehovale/se iz njega norčevale/ga zasmehovale.

(Po gozdni jasi se sprehajajo petelin, zajec in nekoliko odmaknjeno Tiko.)

PETELIN: Ej, zajec, poglej! Tam je tisti smešni Tiko! Kako/Kakšen _____ (Kakšen je?, Kaj ima? /kako je debel/kakšna grda očala ima/kako je neumen ...), ha ha ha! In kako je smešen!

ZAJEC IN PETELIN *(se nesramno posmehujeta in v en glas vzklikata)*: Tiko – _____ (»veliko«/»debelko«/»očalar«/»neumen«...), Tiko – _____ (»veliko«/»debelko«/»očalar«/»neumen«...)!

TIKO *(osramočeno)*: Sram me je, ker sem/imam _____ (velik zob/očala/sem butast ...) in sem drugačen. *(Tiko skloni glavo. Dvigne tace, da bi z njo _____ (zakril velik, grd zob/zakril očala/skril trebuh/...), ki se ga tako zelo sramuje, in jo spet spusti. S tihim, žalostnim glasom.)*

Res je/sem/imam _____ (grd/neumen/imam očala/drugačen ...), sovražim ga/se!

(Petelin med posmehovanjem odide domov.)

TIKO *(previdno pristopi k zajcu)*: Zajec, a bi se družil z mano? Se greva igrat?

ZAJEC *(plane v smeh)*: Ha ha ha, jaz da bi se igral s tabo? Poglej, kakšen si! Ti si _____ (grd/očalar/neumen...)! In z _____ (grdobami/očalarji/neumnimi ...) se jaz ne družim. *(Zaničljivo pogleda Tika.)* Bljek, _____ (drugačnež/očalar/neumnež...)! Igraj se kar s _____ (s svojim velikim zobom/sam....)! Ha ha ha.

(Tiko več ne vzdrži. Osramočen steče domov. Zajec odide.)

2. PRIZOR: TIKOVA SOBA

(Tiko ježno stoji pred ogledalom in si ogleduje svoj/-a/-e _____ (zob/očala/trebuh ...). Ob pogledu nanj/na _____ (očala/trebuh/sebe) doživlja bes in jezo.)

TIKO *(govori sam sebi)*: Oh, ti _____ *(veliki, zoprni zob/očala/velik trebuh...)*, joj, kako si/sem _____ *(velik/očalar/neumen ...)*! Res si/sem _____. Le zakaj ravno jaz? Zaradi tebe/tega/... sem drugačen. Drugi imajo _____ *(lepe, majhne zobke/nimajo očal/imajo suh trebuh ...)*, jaz pa _____ *(tebe – velikana/ta grda očala/ogromen trebuh ...)*, da se že na daleč vidi. Ne maram _____ te/tega! Ti si kriv/-a, da me nihče ne mara! Hočem se spremeniti! Nočem biti drugačen! Sovražim te/se!

Besedilo: Pripovedovalec/-ka

Vsak ima pravico do ljubezni, četudi ni idealen ali v vsem najboljši, in vsak ima pravico do nepopolnosti, saj ima pravico do tega, da je takšen, kot je.

3. PRIZOR: GOZDNA JASA

3. POSNETEK: Glasba ob prihodu veverice

VEVERICA *(na robu gozdne jase vadi skoke.)* Hop v levo, hop v desno, hop naprej, hop nazaj ...

(Mimo pride žalosten Tiko in ob pogledu na veveričko povesi glavo, da ne bi videla _____ (njegovega zoba/očal/trebuha ...).)

VEVERICA *(živahno poskakuje, skoči na grm, naredi salto, skoči na drevo, opazi Tika)*:

O, Tiko! Zakaj imaš sklonjeno glavo? A si žalosten?

TIKO *(začudeno dvigne glavo, presenečen, da se kdo z njim pogovarja, potoži)*: Imam/sem velik, grd _____ *(zob/očala/trebuh ...)*. Sram me je. Vsi se norčujejo iz mene in nihče se noče z mano igrati.

VEVERICA *(ga sočutno pogleda)*: O, veš, kako te razumem! Tudi jaz sem se tako počutila. Zame je bil moj rep čisto premalo košat *(po želji lahko vstavite tudi drug primer)*. Ampak to je bilo, preden sem spoznala Vilo Ekseno. Ona mi je pokazala pot

do strpnosti in do ljubezni! Ampak, veš, vila Eksena mi ni mogla pokazati poti, dokler si nisem sama želela, da bi v mojem srcu zmagala ljubezen.

(Veverica sočutno poboža Tika in odskaklja domov. Tiko s sklonjeno glavo globoko premišljuje, kar mu je veverica povedala.)

4. PRIZOR: TIKOVA SOBA

(Tiko leži v postelji in sanja.)

PRILAGOJENO BESEDILO: Pripovedovalec/-ka

Veveričine besede so se dotaknile Tikovega srca in v tistem trenutku je občutil le eno željo – da zmaga ljubezen! Zaprl je oči in pri srčku mu je postalo toplo. Bilo je, kot bi plaval sedem dni in sedem noči v najlepših sanjah.

(Prihod Vile Eksene na sceno. Vila gledalcem in Tiku poje pesem. Tika ljubeče poboža, mu popravi odejico.)

POSNETEK: Postaneš vse, kar некоč želel si le (Vila Eksena)

Prihod Vile Eksena - *(Tiko v sanjah počasi odpre oči, se usede na posteljo in pred sabo zagleda Vilo Ekseno. Dvigne glavo in se ji zazre v oči.)*

VILA EKSENA *(ljubeče poboža Tika)*: Tiko, jaz te imam rada, četudi imaš/si _____ *(velik zob/imaš očala/zase neumen ...)*! Vsi smo vredni ljubezni – točno takšni, kot smo.

TIKO *(presenečeno)*: Vau! Kdo pa si ti?

VILA EKSENA: Jaz sem Vila Eksena. Sem vila strpnosti in ljubezni.

TIKO *(začudeno)*: Kako pa si prišla sem?

VILA EKSENA: Poklical si me! Jaz te sprejemam točno takšnega, kot si.

TIKO *(nejeverno)*: Ali me res sprejemaš _____ *(s tem velikim zobom/če sem zase neumen/očalar/sem debel ...)*?

VILA EKSENA: Seveda!

TIKO: Ampak veš, Vila Eksena, jaz se ob tebi res počutim sprejetega.

VILA EKSENA (*objame Tika okrog ramen, ga stisne k sebi, ga toplo pogleda*): Veš Tiko, tvoj _____ (zob/trebuh/doživljanje ...) ima svoj namen.

TIKO (radovedno): Namen? Kakšen namen?

VILA EKSENA: Naj ti povem zdaj največjo resnico. Na svetu smo zato, da se učimo ljubezni. Ob _____ (*svojem zobu/trebuhu ...*) občutiš sram, jezo, žalost, ker svojega/sebe _____ (*zoba/trebuha ...*) ne preneseš. To, Tiko, pa ni ljubezen.

TIKO: Kako to misliš?

VILA EKSENA: Tvoj _____ (*velik zob ...*) te uči ljubezni. Vse, kar pri sebi ne maraš, kar ti gre na živce, je potrebno sprejeti.

TIKO (*se razburi in upre*): Ampak, jaz ga/se nočem sprejeti! Ne bom ga/se! Poglej, kako je/sem _____ (*grd/ogaben ...*).

VILA EKSENA: Ali vidiš, Tiko, kako se ne maraš? Zaradi _____ (*enega samega zoba/očal ...*) si do sebe brezčuten in krut. Nestrpen si.

TIKO (*začudeno*): Kaj, kaj? Kaj sem? Nesmrken?

VILA EKSENA: Ne, ne. Nestrpen.

TIKO: Kaj? Nesmrten?

VILA EKSENA: Ne, ne, ne. Nestrpen si – do sebe. Ali veš, kaj pomeni biti strpen?

(*Tiko odkima.*)

VILA EKSENA: To, da smo strpni, pomeni, da se sprejmemo takšne, kot smo, in da tudi druge sprejmemo in jim dovolimo, da so takšni, kot so.

TIKO (*osuplo*): O ...

VILA EKSENA (*Tika razumevajoče pogleda*): Tiko, ne pozabi! Pot do strpnega odnosa je potrebno prehoditi! Ko smo v sprejemanju sebe in drugih, smo lahko tudi strpni. Tiko, sprejmi se. Naj zmaga ljubezen!

(*Vila Eksena odide z odra. Tiko sede na posteljo, najprej še razmišlja, nato pa leže in zaspi.*)

BESEDILO: Pripovedovalec/-ka

Tiko je po odhodu Vile Eksene močno razmišljal o tem, kar je doživel in slišal. In v tistem trenutku je imel samo eno željo in to je, da bi v njegovem srcu zmagala ljubezen.

BESEDILO: Pripovedovalec/-ka

Tiko se v novo jutro prebudi tako spočit kot še nikoli poprej. Radost preplavlja njegovo srce in občutek hvaležnosti ga preplavi. Prvič v življenju občuti, zakaj je nepopolnost smiselna. In prvič v življenju občuti, kaj pomeni imeti sebe v resnici rad.

(Tiko se zbudi in stopi do ogledala.)

TIKO *(opazuje svoj zob/očala/trebuh/sebe...)*: _____, moj si. Res je, da si/sem _____ in drugačen. Res je, da sem zato jaz drugačen. Ampak, zdaj razumem, da imam pravico do tega, da sem takšen, kot sem. Tako kot imam pravico, da sem zelen. *(Vpraša gledalce.)* No, ali sem rožnat ali zelen?

Zelen sem! *(Hvaležno in pomirjeno.)* Hvala, _____ *(moj veliki zob ...)*. Hvaležen sem _____ *(ti ...)*, da me učiš sprejemanja, ljubezni in strpnosti. *(Veselo.)* Danes je dan, ko praznujem.

BESEDILO: Pripovedovalec/-ka

Tiko je prvič v življenju vedel, česa ga _____ *(njegov veliki zob/očala/česa se ...)* uči. Uči ga/se sprejemanja sebe v vsej svoji nepopolnosti. In zaradi tega spoznanja se je lahko učil tudi sprejemanja drugih, ki niso popolni.

5. PRIZOR: GOZDNA JASA (besedilo lahko smiselno preoblikujete ali ohranite obstoječ zapis)

ZAJEC *(vadi poskoke)*: Ena tačka, druga tačka ... Imam najhitrejške tačke v tem širnem gozdu. Tako je – če imaš, imaš, in če si, si.

ZAJEC *(zagleda grm, ki se mu zasmili)*: Glej ga, ubožec, saj se še premakniti ne more! Jaz pa ga bom preskočil, kot bi rekel keks. Šala mala za moje hitre, močne in poskočne tačke.

(Skoči in pade na tla. Na sceno pride Tiko in od daleč opazuje zajca.)

ZAJEC *(jezno)*: Ti, grmiček, ti si kriv, da sem padel! Kako si me razjezil! *(Sopiha in žuga v grmovje.)*

(Dvigne se na tačke in se ponovno na vso moč odžene, da bi skočil visoko in daleč! Spet pade. Tiko to od daleč opazuje in ko zajec pade, urno steče do njega. Teče spretno in z lahkoto preskoči grmiček, da zajcu hitro ponudi pomoč.)

TIKO (*ljubeznivo*): Zajec, ali si se poškodoval? Ali jočeš?

ZAJEC: Jaz? Jočem? Jaz že ne!

(Na sceno pride petelin in opazuje dogajanje.)

TIKO: Ali si mogoče jezen, ker nisi mogel preskočiti grmička?

ZAJEC (*odločno*): Pustiva to, ne bom se pogovarjal o sebi, poglej raje petelina, kako je smešen, kakšne suhe noge ima! Ha ha ha ...

TIKO (*odločno*): Veš, zajec, tega pa ne bom poslušal. Posmehuješ se petelinu in ga žališ! Ali bi tebi bilo všeč, če bi nekdo za tvojim hrbtom grdo govoril in se iz tebe norčeval?

ZAJEC: Kaj? K-k-kaj? Kako prosim?

TIKO: Kako bi se pa ti počutil, če bi te drug poniževal in se iz tebe norčeval, samo zato, ker ne moreš preskočiti tegale grmička?

ZAJEC: Joj, Tiko, prav imaš. Še težje bi mi bilo.

TIKO: No, vidiš. Ampak veš, zajec, bistvo je v tem, da si strpen do sebe, ko nisi takšen, kot bi hotel biti, in da si enako strpen do drugega.

ZAJEC: Prav imaš! Veš, zdaj, ko razmišljam, vidim, da sva tudi midva s petelinom bila nestrpna do tebe.

ZAJEC (*pokliče petelina in petelin pride bližje*): Petelin, pridi sem! Ali se spomniš, kakšna sva bila do Tika, ko sva se norčevala iz njegovega velikega zoba?

PETELIN (*s hripavim glasom*): Kakšna že? Kakšna?

ZAJEC: Smejala sva se mu, ga poniževala in se iz njega norčevala. Tiko mi je razložil, da sva bila nestrpna.

PETELIN (*s hripavim glasom*): Kaj pa pametuješ? Ali ne vidiš, da sem na slabem glasu in ne morem danes dobro kikirikati! Strah me je, da me bo petelin iz sosednje vasi

nadomestil za jutranjo budnico.

TIKO (*ljubeče in razumevajoče*): Če vaju lahko kdo razume, vaju lahko razumem jaz. Hudo je, ko ne moreš skočiti, kot bi hotel. (*Pogleda zajca.*) In hudo je, ko ne moreš kikirikati, kot bi hotel. (*Pogleda petelina.*) Tudi meni je bilo hudo, ko sem hotel, da bi bil drugačen. Ampak zdaj sem se sprejel. In zdaj lahko sprejemam tudi vaju.

BESEDILO: Pripovedovalec/-ka

Tiko se je naučil, kaj pomeni biti strpen. Tudi zajec in petelin sta se učila skupaj z njim. Spoznali so, da nam je dana priložnost za učenje strpnosti ravno takrat, ko smo drugačni, kot bi hoteli biti. Strpnost omogoča, da smo lahko spoštljivi do vseh – takšnih in drugačnih.

PETELIN (*hripavo*): En nepopoln kikiriki za strpnost! (Zelo nespretno.) Kikiriki!

ZAJEC (*poskoči*): En nepopoln skok za strpnost!

TIKO (*veselo*): In en prijateljski ples!

PETELIN, ZAJEC, TIKO (*skupaj*): Naj zmaga ljubezen!

POSNETEK SKLADBE: Dinozaver Tiko imel je velik zob

(Skupaj veselo zapojejo in zaplešejo.

12. VIRI IN LITERATURA

Amnesty International. (b.d.). *Konvencija o otrokovih pravicah*.
<https://sola.amnesty.si/otrokovepravice>

Jeršin Tomassini, K., & Janžekovič, M. (2015). *Geografija 9: i-učbenik za geografijo v 9. razredu osnovne šole*. Zavod RS za šolstvo. <http://eucbeniki.sio.si/geo9>

Kleindienst, P., & Tomšič, M. (2018). Človekovo dostojanstvo kot del politične kulture v novih demokracijah: postkomunistična Slovenija. *Bogoslovni vestnik*, 78(1), 159–172. <http://www.teof.uni-lj.si/uploads/File/BV/BV2018/01/Kleindienst.pdf>

Gluckhohn, C. (1951) *Values and Value-Orientations in the Theory of Action: An Exploration in Definition and Classification*. In: Parsons, T. and Shils, E., Eds., *Toward a General Theory of Action*, Harvard University Press, Cambridge, 388-433.

Lizbonska pogodba z uvodnimi pojasnili, 114 (2008).

Musek, J. (2015). *Osebnost, vrednote in psihično blagostanje* (1. izd.). Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Musek, J., & Musek Lešnik, K. (2003). Ekspertni pogled na vlogo vrednot v vzgojno izobraževalnem sistemu. *Anthropos*, 35(1/4), 97–142. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-DDGL9BFW>

Pečnik, P. E., Kržan, K., Oblak, U., Sreš, N., Oprešnik, N. O., Špetič, A., & Jelen, T. (2022). *Mi smo strpno kul - otrokove pravice iz teorije v prakso: priročnik za strokovne delavce v vzgoji, izobraževanju in socialnem varstvu*. Društvo Eksena. <https://www.drustvo-eksena.si/wp-content/uploads/acf-brosura-a4-2022-1.pdf>

Špetič, A., Jelen, N., Pečnik, M., & Pečnik, K. (2021). *Vrednost neuspeha in aktivacija sredine krivulje*. Izobraževalni center Eksena.

Špetič, A., Pečnik, M., & Pečnik, K. (2018). *Vila Eksena, Dinozaver Tiko in veliki zob: pravljica o strpnosti, spoštovanju, prijateljstvu in ljubezni* (str. 70). Založba Eksena.

Unescova Splošna deklaracija o kulturni raznolikosti: [slovenski prevod s spremnim besedilom] (str. 11). (2016). Izobraževalni center Eksena.

Varuh človekovih pravic. (b.d.). Splošna deklaracija človekovih pravic. <https://www.varuh-rs.si/pravni-temelji-cp/ozn-organizacija-zdruzenih-narodov/splosna-deklaracija-clovekovih-pravic/>

PRILOGE

Skenirajte QR-kode in odprite digitalne dokumente.

Himna Strpnost je kul

Videonavodila za pripravo in izvedbo Edukativne dramske igre

Obrazne maske za pripravo edukativne dramske igre

Aplikacije za obnovo zgodbe Vila Eksena – socialna diskriminacija in strpnost

Zvočni posnetki za pripravo edukativne dramske igre

*“Takrat, ko si dovolimo učiti
se od otrok, postajamo
AVTORITETA Z LJUBEZNIJO
in otroci si želijo
učiti se od nas!”*

Eksena

STRPNOST JE *Kul*

PRIROČNIK ZA STROKOVNE DELAVCE V VZGOJI,
IZOBRAŽEVANJU IN SOCIALNEM VARSTVU